

www.kaks.fi

polemiikki

3/2024

tuoreen kuntatiedon erikoislehti

JOS METSÄÄN HALUAT MENNÄ NYT...

Pälkäneellä metsäeskarilaiset oppivat luonnossa pärjäämisen ja ihmettelyn taidon.

Jenni Airaksinen
päätoimittaja

Pienten ihmisten asialla

Elokuun lopulla julistettiin jälleen koulurauha. Lasten kirjoittaman julistustekstin teemana oli ”Et ole yksin”. Lapsissa on paljon viisautta, koska yksinäisyys on yhteiskuntamme yksi viheliäisistä ongelmista, jonka ratkaisuun tarvitaan kaikkien panosta.

Yksinäisyys on yleistä eikä katso ikää, koulutusta tai sosiaalista statusta. Yksinäisyydestä on myös haittaa, sillä se näkyy aivoissa, terveydessä ja etenkin hyvinvoinnissa.

Yksinäisyys koetaan häpeälliseksi ja siitä puhuminen on ollut tabu. Vaikka asia on vakava, on ilahduttavaa, että lapset itse ovat ottaneet sen punaiseksi langakseen koulurauhan julistuksessa. Lapsissa on toivoa ja rohkeutta, josta me aikuiset voisimme ottaa oppia.

Miksi tässä pääkirjoituksessa päätin ottaa teemaksi yksinäisyyden ja miten tämä liittyy lapsiin ja nuoriin? Juho Saaren mukaan yksinäisyys on yksilön tragedia, mutta koko yhteiskunnan ongelma. Yksinäisyys voi myös johtaa kierteeseen, jossa ihminen alkaa vältellä sosiaalisia tilanteita, mikä puolestaan johtaa siihen, että yksinäisyys pitkittyy ja kroonistuu.

Lasten ja nuorten osalta on paljon tehtävissä. Kyse ei läheskään aina ole kalliista interventioista, vaan yhteistoimintaan kannustamisesta ja yhdessä tekemisestä.

Meille syntyy historiallisen vähän lapsia eikä nuoriakaan ole tuhlattavaksi asti. Yhtään ei saisi tästä joukosta päästää putoamaan turvaverkkojen ulkopuolelle. Voisimme myös ottaa lapset vakavasti, kuunnella heitä tarkasti. Lapsilla on omasta elämästään varsin oivallinen ymmärrys.

Kuntavaalien ja aluevaalien ehdokasasettelu on alkanut ja kohta alkaa kiivas keskustelu siitä, mikä on tulevaisuudessa kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävä. Ei unohdeta tässä keskustelussa yhteiskuntamme nuoriakaan jäseniä, vaan varmistetaan, että meillä on tulevaisuudessakin päättäjinä viisaita ihmisiä. Ihmisiä, jotka ymmärtävät, miten hyvinvointia rakennetaan laajasti yhteistyössä. Kun saamme sosiaali- ja terveyspalvelut, sivistyspalvelut, hyvinvoinnin edistämisen, luontosuhteen, kulttuurin, liikunnan ja kaiken muun yhdessä tekemisen nivottua osaksi hyvän elämän edellytyksiä, voimme päätöksenteossa vaikuttaa myös ilkeisiin ongelmiin, kuten yksinäisyyteen.

P.S. Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus, jota on sitoutunut noudattamaan jopa 196 maata. Pidetään huolta, että noudatamme sitä nyt ja tulevaisuudessa.

polemiikki 3/2024

32

Merja Ojala

PÄÄKIRJOITUS 3

AJASSA

HALKO-tutkimushankkeen päätökijä Henna Paananen. 5

TIETOKAKS

Kansalaisten huolia on selvitetty. Myös hallituksen päätökset huolettavat. 8

BORGIN POINTIT

KAKSin tutkimuspäällikkö Sami Borg havainnoi kuntakenttää ja yhteiskuntaa palstallaan. 13

Lapset ja nuoret 14

ESKARI MENI METSÄÄN PÄLKÄNEELLÄ

Syrjänharjun huipulla on vajaan 30 neliömetrin kotarakennus, jossa Metsätähntien esiopetus tapahtuu.

PIKAKIERROS ERITYYPPISISSÄ KUNNISSA 20

MIKÄ ON KYLLIN HYVÄÄ LAPSELLE?

Varhaiskasvatuksen dosentti Marjatta Kalliala kertoo itsekin leikkivänsä joka päivä. 24

LASTENSUOJELUN KIPUKOHTIA

Lastensuojeluilmoitusten määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. 29

LÄHIKUVASSA ELINA PEKKARINEN

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarisen mielestä ainoa ratkaisu on panostaa ennaltaehkäiseviin toimiin ja peruspalvelujen turvaamiseen. 32

MITEN KOULULAISILLA MENEE

Kouluterveyskyselyn mukaan suuri osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä. Myös huolenaiheita on. 38

KOLUMNI

Totti Snelmann 43

MISTÄ TULEVAISUUDEN TYÖNTEKIJÄT?

Kuntien ja hyvinvointialueiden työvoimapulasta julkaistiin huolestuttavia lukuja pitkin kevättä. 44

KULTTUURISTA HYVINVOINTIA

Tampereen yliopiston väitöskirjatutkija Pilvi Kuitu toivoo terveyskeskustelun laventamista ja rohkeaa yhteistyötä. 48

TÄTÄ TUTKIN

Akseli Tiensuun väitöstutkimus kiertotaloudesta. 54

NUMEROT AUKI 55

POLEMIIKIN LUONTOKOULU 56

38

iStockphoto

54

Merja Ojala

Polemiikki on Kunnallissalan kehittämissäätiön tytäryhtiön Pole-Kuntatieto Oy:n neljä kertaa vuodessa ilmestyvä lehti. Polemiikin levikki on 10 500.

Julkaisija Pole-Kuntatieto oy c/o Kunnallissalan kehittämissäätiö, Fredrikinkatu 61, 00100 Helsinki, kaks@kaks.fi

Päätöimittaja: Jenni Airaksinen Toimitusneuvosto: Jenni Airaksinen, Sami Borg, Eeva-Liisa Hynynen, Maria Markus ja Minna Ruusinen.

Toimitus ja ulkoasu: Minna Ruusinen/Miks' ei! Oy, mikseioy@gmail.com

Ilmoitusten myynti: T:mi Kari Salko Kari Salko p. 0400-604 133 kari@karisalko.com

ISSN 1455-6022 (painettu) ISSN 2489-883X (verkkójulkaisu)

Osoitteenmuutokset: kaks@kaks.fi Paino: PunaMusta Oy. Aikakausmedia ry:n jäsen.

TUTKITTUA TIETOA HYVINVOINTIALUEIDEN JA KUNTIEN SUHTEISTA:

JÄNNITTEET VAIKEUTTAVAT YHTEISTYÖTÄ

Miksi hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyö takkuu, vaikka uudistusta valmisteltaessa hyvinvointialueiden painotettiin tekevän saumatonta yhteistyötä kuntien kanssa?

Juhlapuheet on pidetty ja hyvinvointialueilla kova arki näyttää ajaneen monen annetun lupauksen edelle.

Tampereen yliopiston tutkimusryhmän selvitys hyvinvointialueiden ja kuntien välisistä suhteista on kuntapäätäjille sekä hyvinvointialueiden päättäjille äärimmäisen tärkeää luettavaa.

Kyse on valtioneuvoston HALKO-tutkimushankkeen väliraportista. Päätutkijana on toiminut yliopistonlehtori **Henna Paananen** ja vastuullisina johtajina yliopistonlehtori **Anni Jäntti** sekä professori **Arto Haveri**.

Henna Paanasen mukaan hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa julkisen hallinnan kokonaisuus on muuttunut perustavalla tavalla.

jatkuu >

HYVINVOINTIALUEIDEN YHTEISTYÖTÄ KUNTIEN SUUNTAAN EI OLE PRIORISOITU VALTION SUUNNALTA, EI LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ EIKÄ KÄYTÄNNÖN TASOLLA.

jatkuu >

– Eihän se niin mene, että luodaan vain uusi hallinnon taso. Kun alueet hakevat muotoaan, totta kai se aiheuttaa heijastuksia kuntiin ja valtion, Paananen sanoo.

Hänen mukaansa valtio on ottanut hyvinvointialueilla uudenlaista roolia, jossa näkyvät ohjaajan tavoitteet.

– Valtion viesti alueille on selvä. Sieltä sanotaan, että ”budjetti kuntoon”.

Paananen arvioi, että alun perin hyvinvointialueiden aito tavoite oli pitää kunnat tiiviisti mukana yhteistyökumppaneina.

– Hyvinvointialueiden kannalta olisi tietenkin hyvä, jos kunnat pystyisivät pitämään kansalaiset poissa kalliista hoidoista. Alueet eivät kuitenkaan ole priorisoineet yhteistyötä kuntien suuntaan. On keskitytty muihin asioihin.

Paananen muistuttaa, että hyvinvointialueiden yhteistyötä kuntien suuntaan ei ole priorisoitu myöskään

valtion suunnalta, ei lainsäädännössä eikä käytännön tasolla.

– Meille on syntynyt uudenlainen monitasohallinto, jollaista meillä ei ole aiemmin ollut. Varsin nopeasti ovat karsineet kuntien kuvitelmat, joiden mukaan niillä olisi jokin rooli siinä, miten palvelut järjestetään hyvinvointialueilla.

Henna Paananen ennakoii, että edessä on vielä vuosien työ ennen kuin tilanne normalisoituu. Nyt ollaan kehitysvaiheessa.

– Tässä voi mennä kymmenenkin vuotta, että järjestelmästä tulee kypsempi.

Paananen harmittelee, että vielä ei näy ymmärtävän sitä keskinäisriippuvuutta, mikä hyvinvointialueilla ja kunnilla on.

– Hyvinvointialueilla ei tunnisteta kuntien tietopohjaa ja ymmärrystä, joka niille on kertynyt vuosien saatossa.

Mihin kaikkeen hyvinvointialueiden ja kuntien väliset jännitteet sit-

ten liittyvät?

Tutkimusryhmän mukaan oikeastaan lähes kaikkeen: valittuun reformi- ja rahoitusmalliin, hyvinvointialueiden rajoitettuun itsehallintoon, tiukkaan valtionohjaukseen, vallan- ja vastuunjakoon sekä yhteistyökäytäntöihin, päätöksentekokulttuuriin ja taloustilanteeseen.

Henna Paananen näkee jännitteiden vaikuttavan kuntien ja hyvinvointialueiden välisissä suhteissa, vuorovaikutuksessa, luottamuksessa ja yhteistyössä. Ongelmia on muun muassa yhteistyön avoimuudessa.

Oikotietä jännitteiden lievennämiseksi ei ole. Paanasen mukaan hyvinvointialueiden ja kuntien on vain ryhdyttävä rakentamaan luottamusta ja luotava tähän toimivat yhteistyörakenteet.

– Mutta tässä ei ole kyse pelkästään hyvinvointialueiden ja kuntien välisistä yhteistyösuhteista ja niiden toimivuudesta, Paananen tähdentää.

Hänen mukaansa kyse on myös

hyvinvointialueiden ja valtion välisistä jännitteistä, joita aiheuttavat valtiorahoitteinen malli ilman omaa liikkumavaraa, valtion tiukka ohjaus alueilla sekä rajoitettu itsehallinto.

– Meillä on aiempaa kokemusta vain kunnallisesta itsehallinnosta. Uusi hallinnon taso käyttäytyy eri tavalla ja tätä meidän on vaikea ymmärtää.

Selvityksessä on nostettu tutkimushankkeeseen haastateltujen kommentteja, jotka avaavat eri osa-

puolten tunteja. Näin pohtii hyvinvointialueen viranhaltija tiukkaa taloustilannetta ja sen vaikutusta toiminnan kehittämiseen:

”Mehän ollaan tietyllä tavalla tilanteessa, missä me ei voida lähteä kehittämään mitään, koska ei me päästä kehittämään, jos ei me voida investoida... Montaa vuotta ei voi mennä näin tai kohta meillä on rapautunut tämä koko järjestelmä.”

Elokuussa julkistettu HALKO-tutkimuksen väliraportti perustuu

hankkeessa kerättyyn monipuoliseen haastattelu-, kysely- ja dokumenttiaineistoon. Tutkimuksen informantit edustavat kuntia, hyvinvointialueita kuin valtionhallintoa. •

➔ *Väliraportti on ladattavissa täältä:*

Tutkimusryhmän neljä suositusta:

1 ▪ Huomion suuntaaminen päätöksenteko- ja valmisteluprosesseihin jännitteiden liennyttämiseksi

Hyvinvointialueiden valmisteluvaiheessa sekä toiminnan alkaessa on syntynyt lukuisia jännitteitä, joiden merkitystä ei saa vähätellä ja niiden ratkaisemiseen ja liennyttämiseen on ryhdyttävä välittömästi. Jännitteet hyvinvointialueiden ja kuntien suhteessa, hyvinvointialueiden ja asukkaiden suhteessa, aluevaltuuston ja aluehallituksen sekä viranhaltijoiden välillä, poliittisen ja viranhaltijoiden suhteessa heikentävät olennaisesti hyvinvointialueiden mahdollisuuksia saavuttaa niille asetetut tavoitteet.

2 ▪ Vastuunjaon selkeyttäminen kuntien ja hyvinvointialueiden välillä

Kuntien ja hyvinvointialueiden välinen vastuunjako erityisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä on edelleen selkiytymätön. Vastuunjaon jäsentymättömyydestä kuvaavat kiistat mm. palveluliikenteestä, oppilas-

huollosta, järjestöavustuksista vaativat paikallista keskustelua. Alueilla on keskusteltava nimenomaan vuoropuhelussa vastuidenjaosta ja neuvottelujen tulokset on viestittävä avoimesti. Ratkaisematta jäänyt vastuunjako mahdollistaa osatimoinnin ja heikentää ennaltaehkäisevän työn onnistumisen mahdollisuuksia.

3 ▪ Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kytkeminen päätöksentekoon

Asukas- ja asiakasosallistumisen keinot ja niissä syntyvä tieto on kytkettävä osaksi hyvinvointialueiden päätöksentekoa, jotta asukkailla on tosiasialliset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan. Kytkös on tärkeä myös hyvinvointialueiden toiminnan legitimitetin turvaamisen ja niihin kohdistuvan luottamuksen näkökulmista.

4 ▪ Julkisen keskustelun käynnistäminen erilaisista itsehallintotulkinnoista ja niiden vaikutuksista kuntien ja hyvinvointialueiden kontekstissa

Uudistuksen myötä syntynyt kahdenlaisen paikallisen itsehallinnon malli, sillä paikallista itsehallintoa tulkitaan ja toteutetaan hyvinvointialueilla eri tavalla kuin kunnissa. Tämä luo lähtökohtaisen jännitteen hyvinvointialueiden ja kuntien välille. Rajoitettu tulkinta itsehallinnosta vaikuttaa hyvinvointialueiden toimintaan ja mahdollisuuksiin toteuttaa itsehallintoa heijastuen esimerkiksi aluevaltuustojen toimintaan ja vallankäytön mahdollisuuksiin. Kysymys itsehallinnosta liittyy olennaisesti valtioneuvoston esittämien tietotarpeiden mukaisesti tarvitaan julkista keskustelua siitä, onko hyvinvointialueiden tosiasiallinen itsehallinnollinen liikkumatila lainsäätäjän edellyttämällä tasolla ja turvaako valtioneuvoston ohjaus hyvinvointialueiden ja kuntien itsehallintoa.

KAKS TUTKI

iStockphoto

60%

suhtautuu penseästi kuntapalvelujen karsimiseen

69%

vastustaa asuinkunnan lainanoton lisäämistä palvelujen ja työpaikkojen turvaamiseksi

'Ei' veronkorotuksille, sopeuttamistoimille ja kuntaliitoksille

Enemmistö suomalaisista suhtautuu nuivasti useimpiin keinoihin oman asuinkunnan talouden vakauttamiseksi. Mielenpitoiset ovat tiukentuneet neljän vuoden takaisesta. Asia selviää KAKSin tuoreesta kyselytutkimuksesta.

Aiemppaa useampi kansalainen vastustaa sekä lainanottoa, veronkorotuksia että säästötoimia oman asuinkunnan talouden tilan vahvistamiseksi

Selvä enemmistö (74%) suomalaisista vastustaa myös sitä, että kotikunta liitettäisiin yhteen yhden tai useamman naapurikunnan kanssa talouden tilan parantamiseksi. Vain kuudesosa (16%) hyväksyisi kuntaliitoksen tässä tarkoituksessa.

Suhtautuminen kuntaliitokseen talouden turvaamiskeinona on selvästi kielteistynyt neljän vuoden takaisesta, jolloin asiaa kannatti use-

ampi kuin joka neljäs (26%).

Selvä enemmistö suhtautuu penseästi myös ajatukseen kuntapalvelujen karsimisesta (60%). Vajaa kolmannes (31%) olisi valmis leikkaamaan kunnallisia palveluja kunnan taloudellisen tilan kohentamiseksi.

Hieman vähemmän kielteisesti kansalaiset suhtautuvat palvelumaksujen korottamiseen asuinkunnan taloudellisen raskuuden keventämiseksi. Joka toinen vastustaa (49%) ja kaksi viidestä kannattaa (41%). Näkemykset palvelumaksujen karsimisesta ja -maksujen korotuksista ovat muuttuneet vuodesta 2020. Nyt ai-

31%

olisi valmis leikkaamaan kunnallisia palveluja talouden kohentamiseksi.

empaa useampi suhtautuu kielteisesti näihin säästötoimiin.

Kuntapalvelujen karsinta saa keskimäärää enemmän kannatusta kokoomuksen ja perussuomalaisten kannattajien keskuudessa.

Kuntapalvelujen leikkaaminen olisi myrkyllistä etenkin SDP:n, vasemmistoliiton ja vihreiden tukijoiden mielestä. Keskustan kannattajista kolmannes hyväksyy palvelujen karsimisen ja joka toinen tyrmää karsimisen.

”Ei” velkaantumiselle

Enemmän kuin kaksi kolmesta vastustaa ehdotusta asuinkunnan lainanoton lisäämisestä palvelujen ja työpaikkojen turvaamiseksi (69%). Syömäläinän kannattajia löytyy vain runsaan kymmenesosan verran (12%).

Velkaantumisen vastustajien osuus on tuntuvasti lisääntynyt kestästä 2020 (48% > 69%). Vuonna 2020 kysely toteutettiin koronakriisin keskellä. Tuolloin suomalaisten suhtautuminen julkiseen velkaantumiseen muuttui hetkellisesti myönteisemmäksi.

Nyt kaikkien puolueiden kannattajien enemmistö suhtautuu haluttomasti oman asuinkunnan lainanoton lisäämiseen.

Eniten kannatusta tiedustelluista keinoista saa kotikunnan rakennus- yms. investointien karsiminen ja lykkääminen säästöjen aikaansaamiseksi. Tätä ehdotusta kannattaa vajaat puolet väestöstä (47%) ja kaksi viidestä (41%) vastustaa. Investointien supistamiseen kohdentuu kuitenkin aiempaa vähemmän kannatusta. •

POLEMIIKIN UUDET TUULET

Polemiikin pitkäaikainen toimittaja **Eeva-Liisa Hynynen** jää eläkkeelle lokakuun alussa. Hän on työskennellyt lehden toimituksessa syksystä 2009 alkaen. Tammikuusta 2013 Eeva-Liisa on luotsannut toimituksen journalistiryhmää.

Nyt taakse jää kaikkiaan yli kolmenkymmenen vuoden ura kuntautisoinnin parissa.

– Kiitän lämpimästi KAKSin ja Polemiikin upeita työtovereitani kaikkien näiden vuosien ajalta ja samalla kiitän lehtemme lukijoita. Pysykää linjoilla, sillä lehteä tekee edelleen työstään innostunut ja osaava joukko, Eeva-Liisa sanoo.

Jatkossakaan Eeva-Liisaa ei tavoita sosiaalisen median kanavilta. Hän aikoo olla enemmän ulkoilmassa kuin ruudun äärellä. Luontopoluilla mukana kulkee puoliso ja pian kuusi vuotta täytävä rescuekoira **Assi**.

Eeva-Liisan jälkeen Polemiikin journalistikuntaa luotsaa toimituksessa jo viiden vuoden ajan työskennellyt **Maria Markus**.

Maria on kokenut ja erilaisissa ympäristöissä sujuvasti liikkuva jyvaskyläläinen toimittaja, juontaja, radiotyöläinen ja videojournalisti, jota ajaa eteenpäin ehtymätön uteliaisuus.

Akateemiselta peruskoulutukseltaan Maria on yhteiskuntatieteiden maisteri pääaineenaan valtio-oppi. Myöhemmin hän on opiskellut ammattitutkinnot media-alasta sekä päihde- ja mielenterveysystyöstä ja suorittanut kouluttajan erikoistumisopinnot sekä EU-asiantuntijakoulutuksen.

Maria toimii toista kauttaan Suomen freelance-journalistien puheenjohtajana ja edustaa Suomea Euroopan Journalistien Freelance Expert Groupissa.

Vapaa-ajallaan hän opiskelee ja opettaa joo-gaa ja juoksee poluilla pienen sekarotuisen koiransa kanssa - ellei sitten tutkaile maailmaa uusia juttuideoita löytääkseen.

iStockphoto

Hallituksen päätökset ja toimet kohdelleet epäoikeudenmukaisesti OPISKELIJOITA, LAPSIA JA NUORIA SEKÄ TYÖTTÖMIÄ

KAKS:n teettämässä mielipidetutkimuksessa selvitettiin kansalaisten käsityksiä siitä, kuinka oikeuden- tai epäoikeudenmukaisia maan hallituksen päätökset ja toimet ovat olleet. Vastaajat arvioivat asiaa kaikkiaan yhdentoista väestöryhmän sekä oman itsensä näkökulmasta.

Enemmistö kansalaisista katsoo, että hallitus on päätöksissään ja toimissaan käsitellyt epäoikeudenmukaisesti opiskelijoita (60 %), lapsia ja nuoria (53 %) sekä työttömiä (53 %).

Lähes joka toinen arvioi myös, että eläkeläisiä ja ikääntyneitä (49 %) sekä palkansaajia (45 %) on kohdeltu päätöksissä kaltoin.

Säästö- ja sopeutus päätökset verottavat hallituksen suosiota, eikä hallituksen uskota kohdelleen yhtäkään ryhmää täysin oikeudenmukaisesti.

Arvioiden mukaan työnantajat ja yrittäjiä on kohdeltu suhteellisesti oikeudenmukaisimmin. Tulosten mukaan hallitus on toimissaan kohdellut ainakin jokseenkin oikeudenmukaisesti työnantajat (50 %) ja yrittäjiä (45 %).

Gallupissa tiedusteltiin myös mie-

lipidettä siitä, miten hallituksen toimet ovat kohdelleet vastaajaa itseään.

Kaksi viidestä on vakuuttunut, että hallituksen toimet ovat kohdelleet häntä itseään reilusti (42 %). Käytännössä yhtä moni uskoo, että päätökset ovat kovistelleet häntä itseään liian kanssa (39 %).

Keskimäärää tyytyväisempiä omaan kohtaloonsa ovat ylempät toimihenkilöt, yrittäjät ja hyvätuloiset kansalaiset.

Etenkin opiskelijat, nuoret (18–30-vuotiaat), pienituloiset, heikosti koulutetut ja työttömät arvioivat, että heitä itseään on kohdeltu epäoikeudenmukaisesti.

Miehillä ja naisilla on osaksi erilaisia näkemyksiä siitä, miten maan hallituksen toimet ovat kohdelleet eri ryhmiä. Naiset ovat jokseenkin vakuuttuneita, että eläkeläisiä ja ikääntyneitä, opiskelijoita, lapsia ja nuoria on kohdeltu epäoikeudenmukaisesti. Miehet ajattelevat naisia yleisemmin, että eri ryhmiä on kohdeltu enemmänkin oikeudenmukaisella tavalla.

18–30-vuotiaiden enemmistö us-

koo, että heitä itseään, mutta myös kaikkia palkansaajia, opiskelijoita ja työttömiä on kovisteltu kohtuuttomasti.

Ikääntyneet (yli 60-vuotiaat) suhtautuvat paljon suopeammin hallituksen toimiin. Heidän mielestään maan hallitus on kohdellut epäoikeudenmukaisesti lähinnä eläkeläisiä ja vanhuksia.

Oppositio puolueiden kannattajien mielestä maan hallitus on kohdellut epäoikeudenmukaisesti kaikkia ryhmiä lukuun ottamatta työnantajia, yrittäjiä ja kaupungeissa asuvia.

Enemmistö oppositio puolueiden tukijoista kokee, että hallitus on kohdellut kaltoin myös heitä itseään henkilökohtaisesti.

Hallitus puolueiden kannattajat suhtautuvat maan hallituksen päätöksiin ja toimiin tuntuvasti ymmärtäväisemmin. Liian epäoikeudenmukaisesti ei heidän mielestään ole kohdeltu yhtäkään väestöryhmää. Hallitus puolueiden kannattajista vain yksi seitsemästä kokee hallituksen päätösten kohdelleen häntä itseään epäoikeudenmukaisesti. •

Kansa ei usko Suomen vahvaan kilpailukykyyn – LOHTUNA MAAILMAN PUHTAIN ILMA JA PARHAAT MANSIKAT

KAKS selvitti suomalaisten näkemyksiä Suomesta ja suomalaisuudesta. Vastaajat arvioivat kolmeatoista Suomea ja suomalaisia kuvaavaa ominaispiirrettä kertomalla, missä määrin he ovat niistä samaa tai eri mieltä.

53%

uskoo Suomessa asuvan maailman onnellisimpia ihmisiä.

79%

sanoo suomalaisten mansikoiden olevan maailman parhaita.

28%

katsoo, ettei Suomessa ole köyhyyttä.

Mfks' ei Oy

Selvä enemmistö suomalaisista tunnistaa suomalaisuuden ytimeen kuuluviksi neljä asiaa kysytyistä.

Valtaosan mielestä Suomessa on maailman puhtainta ilmaa (85 %). Neljä viidestä uskoo myös, että suomalaiset mansikat ovat maailman parhaita (79 %). Kaksi kolmesta otaksuu, että on lottovoitto syntymä Suomeen (67 %). Enemmistö arvioi Suomen olevan tasa-arvon mallimaa (61 %).

Kansainvälisen ”World Happiness Report 2024”-julkaisun mukaan Suomi on kansalaistensa onnellisuuskäsitysten perusteella maailman onnellisin maa. Myös nyt toteutetussa ilmapuntarissa enemmistö suomalaisista uskoo, että Suomessa asuvat ovat maailman onnellisimpia ihmisiä (53 %). Kuitenkin kaksi viidestä tohtii epäillä asiaa (40 %).

Yli puolet uskoo Suomeen myös koulutuksen kärkimaana (54 %). Toisaalta varsin moni katsoo, ettei Suomi enää kuulu koulutuksen kärkimaihin (41 %).

Suomalaiset jakaantuvat kutakuinkin kahtia kysyttäessä, onko Suomen terveydenhuolto EU:n kärkiluokkaa. Lähes joka toinen on valmis hyväksymään väitteen (47 %) ja samansuuruinen joukko kiistää teesin (46 %).

Kansalaiset ovat erimielisiä myös kansantaloutemme kehityksestä. Lähes puolet katsoo, että Suomen kansantalous on kurjistunut peruuttamattomasti (46 %). Käytännössä yhtä moni torjuu tällaisen näkemyksen (44 %).

Toisesta maamme taloutta koskevasta teesistä kansalaiset ovat yksimielisempiä. Lähes kaksi kolmesta tyrmää ajatuksen, että Suomi olisi yksi maailman kilpailukykyisimmistä maista (63 %).

Suuri enemmistö suomalaisista torjuu varsin yksioikoisesti sen, että Suomi olisi yksi väkivaltaisimmista maista (69 %). Valtaosa myös torjuu väitteen ”Suomessa ei oikeastaan olisi köyhyyttä” (70 %). Silti reilu neljännes (28 %) hyväksyy tämän väitteen eli katsoo, ettei Suomessa oikeastaan ole köyhyyttä.

Miesten ja naisten välillä on näkemuseroja. Miehillä on naisia enemmän taipumusta kokea Suomi tasa-arvon mallimaana, jossa asuu maailman onnellisimpia ihmisiä. Miehet pitävät naisia useammin päättäjiä ja poliitikkoja rehellisinä. Naiset eivät usko samassa määrin kuin miehet tasa-arvon toteutumiseen, vähäiseen köyhyyteen, päättäjien rehellisyyteen ja erinomaiseen terveydenhuoltoon. •

KAKSILLE TUTKIMUKSEN TOTEUTTI VERIAN (AIEMMIN KANTAR PUBLIC). TUTKIMUSAINESTO ON KOOTTU GALLUP KANAVALLA 1.–5.6.2024. HAASTATTELUJA TEHTIIN YHTEENSÄ 1 062. VASTAAJAT EDUSTAVAT TÄYSI-ikäistä väestöä ahvenanmaata lukuun ottamatta. TUTKIMUSTULOSTEN VIRHEMARGINAALI ON KOKO AINEISTON TASOLLA SUURIMMILLAAN VAJAAT KOLME PROSENTTIYKSIKÖÄ SUUNTAANSA.

KANSAN HUOLI TERVEYS- JA VANHUSPALVELUISTA LISÄÄNTYNYT

KAKSin teettämä valtakunnallinen kysely kertoo, että kansalaisten huoli terveys- ja vanhuspalvelujen riittävydestä oman kunnan alueella on kasvanut merkittävästi kuuden vuoden aikana.

iStockphoto

Vuoden 2018 mittauksessa terveyspalveluja piti riittämättömänä omassa kotikunnassa joka kolmas (32 %). Kesäkuussa 2024 näin ajatteli joka toinen (49 %).

Vanhustenhuollon riittävyysarvot ovat vielä karumpia.

Mielipiteet näiden palvelujen riittämättömyydestä vaikuttavat kroonisilta. Vanhustenhuollon palveluja piti kotikunnassaan riittämättöminä vuonna 2018 vastaajista 47 prosenttia ja vuonna 2024 peräti 52 prosenttia.

Vuoden 2024 mittauksessa kyselyyn vastanneet olivat melko tyytymättömiä myös muiden sosiaalipalvelujen (lastensuojelu, päihdepalvelut, vammaispalvelut jne.) riittä-

vyteen. Lähes joka toinen (45 %) katsoi muut sosiaalipalvelut kotikunnassa riittämättömiksi.

Kaikkiaan tämän vuoden kyselyssä tiedusteltiin arviota kymmenen julkisen palvelun riittävydestä kotikunnassa. Mainituista kielteistä havainnoista huolimatta yleisarvosana kotikunnan julkisten palvelujen riittävydelle on kohtuullisen myönteinen (69 % palvelut riittäviä ja 26 % riittämättömiä).

Yleisarvosanaa rasittaa se, että riittämättömiksi koetaan erityisesti ne palvelut, joita kansalaiset ovat monissa aiemmissa tutkimuksissa pitäneet kaikkein tärkeimpinä (terveyspalvelut, vanhustenhuolto).

Tulkinnaassa tulee ottaa huomioon,

että kysymys mittaa tyytyväisyyttä lähinnä määrällisestä näkökulmasta – eli siihen onko palveluja tarjolla. Se ei mittaa niinkään sitä, millaisia palvelut ovat laadultaan.

Palveluiden riittävyden arvioinnissa väestöryhmittäiset erot ovat kokonaisuutena melko niukkoja. Sukupuolten välillä on korostuseroja, joista keskeisimmät ilmenevät naisten suurempana pettymyksenä vanhus- ja terveyspalveluiden sekä sosiaalipalveluiden riittävyttä kohtaan.

Terveyspalvelujen riittävyysarvioissa huomionarvoiset mielipide-erot liittyvät vastaajien ikään ja ammattiasemaan. Terveyspalveluiden riittävyys koetaan jonkin verran keskimäärää paremmaksi nuorempien ikäluokkien ja ylempien toimihenkilöiden keskuudessa. Ikääntyneimpien (61–70- ja yli 70-vuotiaiden), eläkeläisten ja työttömien keskuudessa enemmistö kokee terveyspalvelut ainakin jokseenkin vaillinaisiksi.

Tyytyväisyys terveyspalvelujen riittävyteen on vahvasti sidoksissa myös vastaajien puoluekantaan.

Kokoomuksen, perussuomalaisten ja keskustan kannattajat on tyytyväisimpiä terveyspalveluiden riittävyteen, kun taas etenkin SDP:n ja vasemmistoliiton tukijoista selvä enemmistö näkee palvelut enemmän tai vähemmän riittämättömiksi omassa kotikunnassa. •

TUTUSTU KUTSUUN

KAKS on avannut uudentyyppisen ehdotuskutsun kunta-alaa palveleviksi kirja- tai kehittämiss-hankkeiksi. Tutustu kutsuun KAKSin verkko-sivuilla kaks.fi tai oheisen QR-koodin avulla.

Ehdotukset tulee jättää verkkolomakkeella **15.10.2024 mennessä**.

Borgin pointit

Tällä palstalla KAKSin tutkimuspäällikkö Sami Borg havainnoi yhteiskuntaa ja pohtii kuntia palvelevaa tutkimusta.

NUORET KAIPAAVAT KUNTATYÖNANTAJALTA VALMENTAVAA JOHTAMISTA JA JOUSTAVUUTTA TYÖJÄRJESTELYIHIN

Työvoiman saatavuus on pienille ja keski-suurille kunnille haaste, etenkin harvimminkin asutuilla alueilla. Sotepalvelujen siirtyminen hyvinvointialueille ei liene helpottanut paljонkaan kuntatyönantajan huolia.

Esimerkiksi koulutuksessa ja varhaiskasvatuksessa työntekijöiden saatavuus on monissa kunnissa edelleen hankalaa.

Työntekijöiden saatavuus ei ole helppoa kunnan hallinnossakaan, jos nuoret ja lapsiperheet muuttavat kunnasta pois, eikä uusia saada tilalle. Aihetta sivuten luin jokin aika sitten kiinnostavan pro gradun Y-sukupolven kokemuksista kunnista työnantajina. KAKS tuki opinnäytettä apurahalla.

Adalmiina Ylikoski tutki hiljattain Vaasan yliopistossa hyväksytyssä julkisjohtamisen pro gradussaan sitä, millaisena työnantajana Y-sukupolvi kokee kunta-alan. Opinnäyte ei koskenut vain työnantajamielikuvia. Tutkimusaineisto koostui sellaisten alle 35-vuotiaiden haastatteluista, jotka olivat jo jonkin aikaa työskennelleet jonkin Pohjois-Pohjanmaan kunnan hallinnossa tai hallinnollisissa tehtävissä. Isoimpia kuntia ei tutkittu.

Tulokulma tekee gradusta erityisen kiinnostavan. Yleisten työ- ja työnantajaodotusten lisäksi se vertailee nuorten kuntahallinnossa kertyneitä työkokemuksia siihen, millaisia heidän mielikuvansa olivat olleet kunnista työnantajina ennen astumista kunnan palvelukseen.

Opinnäytteen havainnoissa on kunnille huonoja ja hyviä uutisia. Nuorten työnantajamielikuvat ja etukäteisoletukset kunta-alasta olivat aika negatiivisia ennen kunta-alan töiden aloittamista.

Tämä saattaa johtua Ylikosken mukaan osin siitä, että Y-sukupolvi hakee työhönsä yksilöllisiä oppimis- ja kehittymismahdollisuuksia, vaihtuvia tehtäväkuvia, joustavia työjärjestelyjä sekä helposti lähestyttävää esihenkilöä. Kunta-alaa ei syystä tai toisesta mielletä tällaista mahdollistavaksi, eikä kunta-ala haastateltujen mielestä nauti kovinkaan suurta suosiota yleensä nuorten joukossa.

Kuntien kannalta myönteinen havainto on, että hallinnollisissa töissä toimineet nuoret sanoivat olevansa tyytyväisiä työhönsä. Lisäksi he pitivät mahdollisena jatkamista pitkäänkin tulevaisuuteen kunnan palveluksessa. Käsitteet kuntatyönantajasta olivat siis muuttuneet työn myötä positiivisemmiksi.

Gradussa tutkittiin lähinnä Pohjois-Pohjanmaan keskisuuria kuntia. Alueen pienimpien kuntien työntekijöitä yritettiin tutkia, mutta niiden hallintotöistä ei juuri löytynyt alle 35-vuotiaita (!).

Tutkittujen kuntien erot työkuultuureissa ja toimintatavoissa olivat haastattelijoiden perusteella suuria. Nuoret olivat kokeneet jotkut seniori-ikäiset esihenkilöt johtamistyyliltään perinteisiksi, jopa autoritäärisiksi. Nuorempien esihenkilöiden koettiin sitä vastoin toimivan enemmän valmentajamaisesti ja auttavaisesti, eli nuorten toiveiden mukaisesti.

Kuntahallintoon välttämättä kuuluvaa kunnallispolitiikkaa nuoret hallintotyöntekijät eivät sinänsä kokeneet kielteisenä ilmiönä. Sitä vastoin viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden aika ajoin kireät suhteet ja epäselvyydet eri toimijoiden työnjaossa koettiin rasitteena.

Niin makaa kuin petaa. Jos työnantajamaine on kohtuukunnossa ja työntekijöitä kohdellaan hyvin, silloin kunta-alankin työt varmasti kiinnostavat. Nuoriakin. •

ESKARI MENI METSÄÄN

Pälkäneen luontopainotteinen esiopetusryhmä on tiettävästi ainoa laatuaan Suomessa.

Pälkäneen keskustaajamasta Onkkaalasta löytyy varhaiskasvatyüksikkö, jollaista ei uskoisi olevan olemassakaan.

Onkkaalaa halkovan Syrjänharjun huipulla on vajaan 30 neliömetrin kotarakennus, jossa Metsätähtien esiopetus tapahtuu.

Toiselta puolelta harjua avautuu näkymä Mallasvedelle ja toiselta Pälkänevedelle.

Eikä tässä kaikki.

Neljän tunnin esiopetuksen lisäksi kodalla tapahtuu myös täydentävä varhaiskasvatus ennen esiopetusaikaa ja iltapäivisin sen jälkeen – perheiden tekemien hoitoaikavarausten mukaisesti.

Metsätähtien ryhmäkoko on enintään kaksitoista lasta. Tänä syksynä ryhmässä aloitti yksitoista innokasta luonnontutkijaa.

Harjukota on avoinna aamuseitsemästä iltapäivään kello viiteen. Muuta toimipistettä metsäeskarilla ei ole, ellei sellaiseksi lueta ympäröivää harjumetsää.

Metsäeskaritoiminta aloitettiin Pälkäneellä syksyllä 2022. Ensimmäisen puolen vuoden ajan tilana toimi iltapäiväkerhon kanssa jaettu rakennus Onkkaalan keskustassa.

– Tammikuusta 2023 ryhmän toiminta siirtyi uudelle kodalle Syrjänharjun metsämaisemaan, kertoo varhaiskasvatuksen opettaja **Anna Salonen**.

Hänen mukaansa luontopainotteisen toiminnan suunnittelu it-

sessään on helppoa - ideoita löytyy netistä ja muualta jonoksi asti.

– Enemmän suunnittelua ja hienosäätöä vaati kota toimintaympäristönä - miten hoidetaan siivous, ruokahuolto, vedensaanti, lumityöt, polttopuut, jätehuolto, kompostointi, huussin huolto, sähköjen asennus ja niin edelleen. Muutamia kertoja kokoonnuimme isommalla porukalla pohtimaan edellä mainittuja asioita, Salonen selvittää.

Kyllä vain.

Luitte aivan oikein. Metsäeskarin ei tule vesijohtoa ja wc:tä sijaistaa pyryvästi kuivakäymälä, kansanomaisesti huussi.

Harjukodalta puuttuu paljon muutakin normaalin päiväkodin tai eskarin varustuksista. Mutta tilalla on jotakin paljon parempaa: harjumetsä huikeine maisemineen.

Metsäeskaria pyörittää kolmen naisen tiimi.

– Emme olleet aiemmin työskennelleet yhdessä. Itse asiassa meistä kaksi aloitti työt Pälkäneen varhaiskasvatuksessa vasta tuona ensimmäisenä eskarisyksynä. Yhteinen kiinnostus toimia luonnossa lasten kanssa kuitenkin löytyi. Nyt ollaan jo niin asetettu taloksi, että alkumetrit tuntuvat kaukaisilta, Anna Salonen toteaa.

Hänen kanssaan kolmikun muodostavat varhaiskasvatuksen opettaja **Vera Suutari** ja varhaiskasvatuksen lastenhoitaja **Terhi Kallio**.

– Olihan siinä alkuvaihees-

sa monenlaista! Kannettiin klapeja varastoon, sudittiin saunavahaa penkkeihin, ajeltiin hakemaan roska-lavaryhmistä lahjoituksena saatuja räsymattoja ja vaikka mitä muuta, Salonen muistelee.

Mutta tämä kaikki on hänen mukaansa kannattanut.

Niin lapsilta kuin vanhemmilta-kin saatu palaute on ollut kauttaaltaan hyvää. Onnistuneesta toiminnasta kertoo sekin, että aiempien metsäeskarilaisten nuoremmat sisarukset ha-kevat ryhmään.

Salosen mukaan luontoympäristö soveltuu monenlaisille oppijoille ja pienessä ryhmässä kaikille muodostuu tärkeitä kaverisuhteita.

Myös Vera Suutari kertoo metsäeskarin käynnistämisen olleen ”ai- van huikea prosessi”.

– Olemme saaneet paljon vastuuta ja vapauksia. Tekemiseemme ja näkemykseemme on luotettu. On tullut ”nähty ja kuultu” olo, Suutari kiittää.

Terhi Kallio jakaa työtoveriensa innostuksen uudenaikaisessa työssä.

– On ollut todella opettavainen ja antoisa kokemus olla osana metsäeskarin toiminnan käynnistämistä. Koko tiimi on niin motivoitunut ja täydellä sydämellä mukana jutussa. Mielipiteitämme ja ideoitamme on kuunneltu ja olemme saaneet tehdä toiminnasta, kodasta ja pihapiiristä ”meidän näköistä”.

Metsäeskarin on kiinnostanut varhaiskasvatuksen väkeä ympäri Suomen.

jatkuu >

jatkuu >

Pälkäneen Metsätähtien Instagram-tilillä on paljon varhaiskasvatuksessa eri puolilla Suomea työskenteleviä seuraajia.

Anna Salonen muistuttaa, että opetussuunnitelman sisällöt ovat kaikille esiopetusikäisille samat toimintaympäristöstä riippumatta.

– Toteutuksessa mietimme, mitä kaikkea voimme tehdä toiminnallisesti ulkona. Jos sää sallii, myös eskarikirjan tehtävät sujuvat mainiosti vaikka suuren männyn runkoon nojaillen ja järvimaisemaa katsellen.

Salonen tietää, että ympäröivä luonto kutsuu lapsia pohtimaan ja ihmettelemään. Kasvit, eläimet ja luonnonilmiöt ovat mukana eri oppimisen alueissa.

– Myös retkeilytaidot karttuvat eskarivuoden aikana; valmistetaan syömistä nuotiolla sekä trangiolla, veistellään puukolla, käydään ongella ja pilkillä, nikkaroidaan ja kasvatetaan istutuslaatikoissa erilaisia antimia.

Vuoden loppuhuipennus on juuri

ennen kesälomille jäämistä jo perinteeksi muodostunut yöeskari.

– Tuolloin lapset kantavat harjuksiaan makuupussit sekä -alustat ja iloitsemme vielä kuluneesta vuodesta yhdessä, Salonen kertoo.

Myös Vera Suutari kiittää lasten viihtymistä luontoympäristössä.

– Metsä ruokkii mielikuvitusta ja tekemistä löytyy hyvinkin, vaikka leluja ja valmista leikkimateriaalia olisi vähemmän kuin niin sanotussa tavallisessa ryhmässä. Kokkailemme myös melko usein nuotiolla jotakin.

Suutari muistelee lasten kanssa koettuja arjen ihanoituksia.

– Olemme muun muassa käyneet mato-ongella, pilkillä, tehneet luonnossa tiedekokeita ja päässeet katsomaan kuuta kaukoputkella.

Myös Suutari mainitsee huipenuksena yöpymisen kodalla.

– Yöeskaria on vietetty kodalla jo kahtena keväänä, se on aika huikeaa ja odotettu lopetus kaudelle. On ihanaa saavuttaa lasten luottamus turval-

lisena aikuisena niin, että sellaisetkin lapset, jotka eivät välttämättä ole koskaan olleet yökylässä, uskaltavat jäädä kanssamme kodalle yöksi.

Lapset oppivat Suutarin mukaan näissä tilanteissa tärkeitä yhteistyö- ja erätaitoja.

– Elämäntaitoja. Ruokailu tapahtuu niin, että lapset istuvat polvillaan kodan lattialla ja pöytänä toimii kotaa kiertävä penkki. Välillä tosin ruokailemme myös ulkona pitkän pöydän ääressä.

Ruokaa opitaan ottamaan niin, ettei hävikkiä juurikaan synny.

– Metsäeskarilaiset näkevät, kuinka mahdolliset biojätteet kompostoidaan ja kuinka kompostorista saatua multaa sitten käytetään esimerkiksi hyötykasvien kasvattamiseen, Suutari kertoo.

Myös vettä käytetään säästeliäästi, kun se tulee kodalle kanistereissa.

Lapset oppivat Vera Suutarin mukaan toimintaympäristön rajat ilman oikeita aitoja ja portteja. He oppivat

LAPSET OPPIVAT TOIMINTAYMPÄRISTÖN RAJAT ILMAN OIKEITA RAJOJA JA PORTEJA.

myös kantamaan vastuuta ympäristöstä.

– He oppivat keräämään roskia, kierrättämään, pitämään luonnon siistinä ja suojelemaan sitä. Opetamme heille kestävän kehityksen periaatteita ja toivomme, että nämä opit kantavat aina aikuisuuteen asti.

Metsäeskarin vahvistaa leikin ja toiminnallisuuden kautta lasten kouluvalmiustaitoja ja herättelee mielenkiintoa kielellisyyttä ja matematiikkaakin kohtaan.

– Edelleen metsäeskarin vahvistaa lasten luontosuhdetta ja käyttää luonnon ihmettelemistä ja tutkimista opetuksen välineenä. Se vahvistaa lasten yhteistyötaitoja sekä kaveri- ja tunnetaitoja, Suutari kiteyttää.

Tiivis kota pakottaa miettimään jo kaista hankintaa tarkasti.

– Rajallisen tilan vuoksi emme tilaa vuosittain kovinkaan paljon uutta. Hyödynnämme myös mieluummin kirppispalstoja sekä paikallista kierätyskeskusta, Anna Salonen kertoo.

Hänen mukaansa metsäeskarin on palkitsevaa työtä - ja luonto ympäristönä tekee hyvää aikuisenkin mielelle.

– Ihan kuin vajaan vuoden pituinen retki, sillä erotuksella että välillä piipahdetaan kotona.

Aivan kaikille sopivaa työtä tämä ei ole.

– Työntekijöiltä edellytetään tietynlaista retkeilyasennetta. Talvisin kamiinaan sytytetään tulet joskus parikin kertaa päivän aikana, pilkotoaan klapeja pienemmiksi, kuivatellaan vaatteita, seurataan ja ennakoidaan vedenkulutusta, jotta päiväksi meille tuotu kantovesi riittää, pohditaan seuraavan viikon ruokatarviketarpeita. Lounas ja välipala tuodaan meille koululta, Salonen kuvailee varhaiskasvattajien poikkeuksellista työstä.

Metsäeskarin vetäjiltä edellyte-

tään tietenkin aitoa kiinnostusta ympäröivään luontoon.

– Tässä työssä otetaan selvää lähimetsän marjoista, sienistä ja ötököistäkin., Salonen lisää.

Vera Suutarin mukaan kodalla työskentely on kokonaisvaltaista ja kokopäiväistä. Taukotiloja tai erillistä toimistoa ei ole. Kaikki tapahtuu kodassa ja sen pihapiirissä ja lähiympäristössä retkiä lukuun ottamatta.

– Vessana toimii huussi. Käsienpesuvedet lämmitämme itse ja talvella aamuvuoro lämmittää ensitöikseen kamiinan. Kyllähän se tietynlaista sopeutumiskykyä vaatii.

Suutarin mukaan tiimin toimivuus nousee pienessä tilassa toimessa merkittävään asemaan ja siinä oppii tuntemaan työkavereiden tavat todella hyvin.

– Kodalla työskentely antaa paljon. Luonto itsessään rauhoittaa ja antaa vuodenaikojen vaihtelun myötä aina uutta ihmeteltävää ja tutkittavaa. Kodalla on niin oma henkensä, että siellä työskenneltäessä on enää vaikea nähdä itseään muualla töissä.

Anna Salonen on varma, että vastavan toiminnan aloittaminen onnistuisi missä kunnassa tahansa.

– Muualla työskenteleviltä kollegoilta kuullun perusteella väitän, että lapsia ja työntekijöitä tällaisiin ryhmiin löytyisi, vaan aina ei löydy kunnan tai kaupungin päättäjiltä tahtoa luontotoiminnan aloittamiseksi. Meidän etumme on ollut tämän asian puolella olevat päättäjät, Salonen kiittää Pälkäneen kunnanvaltuutettuja ja -johtoa.

Metsäeskarin vetäjät ovat saaneet kokea harjumaastossa, kuinka luonto lisää luovuutta.

– Aina ei haeta varastosta leluja vaan leikki syntyy siitä, mitä metsästä löytyy. Metsässä tapahtuva leikki ei myöskään ole lelujen tavoin niin sukupuoliroollittunutta. Lapset osallistuvat

mielellään arjen askareisiin ja yhdessä tekemiseen, Salonen selvittää.

Hänen mukaansa sinnikkyys kasvaa huimasti kun kaikki ei aina sujuukaan heti ja pitää sietää esimerkiksi sääoloihin liittyviä tekijöitä.

Salonen, Suutari ja Kallio painottavat, että tavoitteena on lähettää koulutielle hyvän luontosuhteen omaava, oppimisesta innostunut ja toisten kanssa yhteistyöhön pystyvä ”metsäläinen”, jolla on aina aikaa ihmettellyyn.

Naiskolmikosta jokaisen tie Syrjänharjun kodalle on kulkenut omannäköisten polkujen kautta.

Anna Salosen 17-vuotinen työura varhaiskasvatuksen opettajana alkoi aikanaan Helsingin keskustasta, mutta on johtanut Pälkäneen metsään.

– Joitakin vuosia sitten pohdin toista ammattia luontoalan parissa ja sitä opiskelinkin. Kävi kuitenkin niin, että pääsin vuodeksi tekemään

jatkuu >

TAVOITTEENA ON LÄHETTÄÄ KOULUTIELLE HYVÄN LUONTOSUHTEN OMAAVA, OP

jatkuu >

Ylöjärvelle ympäristökasvatuksen hanketyötä päiväkoteihin ja ymmärsin voivani yhdistää luonnon entistä vahvemmin siihen, mitä jo osaan.

Salonen kertoo kyselleensä Pälkäneelle muutettuaan, voisiko tehdä samankaltaista myös täällä.

– Puolen vuoden ajan niin tahtauihin, jonka jälkeen metsäeskarin rattaat lähtivät pyörimään. Työ varhaiskasvattajana on saanut uutta, kaivattua näkökulmaa.

Vera Suutari on kulkenut unelmaansa kohti hivenen mutkikkaampaa polkua.

– Olen aiemmalta koulutukselta yhteisöpedagogi ja suuntauduin opinnoissani seikkailukasvatukseen. Jo tuolloin luonnossa toimimisesta tuli minulle tärkeää ja halusin tuoda sitä puolta esiin myös työssäni varhaiskasvatuksen lastenhoitajana.

Suutari kertoo vetäneensä jo aiemmin työssään luontopainotteisia pienryhmiä.

– Olen tuonut esiin haluavani toimia jonain päivänä luontopainotteisessa eskariryhmässä opettajana. Tein esi- ja alkuopetuksen opintoko-

konaisuuden Helsingin yliopistoon ja sain töitä esiopettajana. Pohjakoulutukseni ei kuitenkaan mahdollistanut nopeaa reittiä pätevytykseen.

Suutari opiskelee parhaillaan Tampereen yliopistossa töiden ohessa monimuoto-opintoina varhaiskasvatuksen opettajan pätevyuden antavia kasvatustieteen kandiopintoja.

– Näin siksi, että saan pätevyuden työhön, jota rakastan ja jota jo teen. Kun minua pyydettiin metsäeskarin toiseksi opettajaksi, löysin omalta tuntuvalta paikkani. Tätä haluan tehdä.

Terhi Kallio kertoo olleensa vaihtamassa työpaikkaa takaisin kotipaikkakunnalleen, kun hänelle tarjottiin mahdollisuutta hypätä Metsis-tiimiin.

– Kiinnostuin heti. Saada olla luomassa Pälkäneelle jotain ihan uutta ja tehdä työtä aivan erilaisessa ympäristössä kuulosti hienolta. Olen viihtynyt kodalla tosi hyvin.

Kallion mukaan työ metsäeskarissa vaatii joustavuutta. Pitää hyväksyä, että kaikki asiat metsäolosuhteissa eivät ole niin ”tiptop”.

– Tai että normitöiden lisäksi päivän aikana pitää esimerkiksi pilkkoa

PÄLKÄNEEN METSÄESKARIN PÄIVÄ:

- 7:15 ensimmäiset lapset saapuvat
- 7:30 aamupala (valmistetaan itse keittiöltä tilatuista tarvikkeista)
- 8:20 esiopetusaika alkaa
Kielen ja matematiikan puuhia, kädentaitoja, retkiä, musiikkia, nuotiokokkausta, luonnontunte musta, yhteistyötä varhaiskasvatuksen/esiopetuksen/alkuopetuksen kanssa, vapaata sekä ohjattua peliä, leikkiä, ulkoilua
- 11:30 lounas
- 12:20 esiopetusaika päättyy
- 12:30 satuhetki
vapaa leikki, pelailu, ulkoilu
- 14:00 välipala
ulkoilu
- 17:00 viimeiset lapset lähtevät kotiin

puita, lämmittää kotaa ja vesiä. Kotaympäristössä ollaan erillään muista yksiköistä ja työ on mukavan itsenäistä. Kekseliäisyys ja ongelmanratkaisukyky ovat arjessa jatkuvasti käytössä olevia ominaisuuksia.

Kallio uskoo, että metsäeskaritoi-

minta onnistuu missä tahansa kunnassa, kunhan sille luodaan sopivat puitteet ja ammattitaitoinen motivoitunut henkilökunta.

– Luonnon keskellä toimiminen aktivoi lapsen mielikuvitusta, kun valmiita rakennettuja leikkipaikkoja ei

ole. Metsäympäristössä liikkuminen parantaa motoriikkaa. Lapsi oppii, kuinka luontoa ja kasveja kohdellaan.

Kallio on nähnyt, kuinka lapselle muodostuu vahva luontosuhde, kun luonto on koko ajan läsnä.

– Metsäympäristö rauhoittaa. •

Kiitos metsäeskarilaiset; Ville, Martti, Sanni, Alva, Jalo, Tuukka, Alina, Ella, Sylvi, Claudia ja Tiitus!

TERVEISIÄ HARJUMETSÄSTÄ

Polemiikki pyysi Pälkäneen metsäeskarin varhaiskasvatuksen ammattilaisia kertomaan terveisensä Arkadianmäen päättäjille sekä kuntapäättäjille. Mitä päättäjien tulisi ymmärtää varhaiskasvatuksesta?

©Varhaiskasvatuksen opettaja

Anna Salonen:

Varhaiskasvatuksesta päättävät ihmiset luovat raamit sille, miten läsnäolo ja kohtaaminen lasten arjessa voivat toteutua. Pienet ryhmät ja riittävä määrä työhönsä sitoutuneita kasvattajia edesauttavat laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista.

Varhaiskasvatuksessa rakennetaan pohja lukuisille myöhemmin elämässä tarvittaville taidoille. Opetellaan keskittymään omaan tekemiseen ja toimimaan toisten kanssa yhdessä. Herätellään uteliaisuutta tutkia ja pohtia ympäröiviä asioita. Säädelään tunteita ja sovitellaan erimielisyyksiä. Huomataan hyvää itsessä ja toisissa. Iloitaan onnistumisista ja nähdään oma kyky oppia uutta.

Lapset viettävät varhaiskasvatuksessa ison osan päivästä, joten ei ole yhdentekevää, miten sen ajan viettämme. Läsnäolon ja kohtaamisen koen tärkeimmäksi asiaksi ammattisani, on kyse sitten ohjatusta toiminnasta tai vapaan leikin ajasta.

Tunnen olevani oikealla paikalla, kun joku pieni polulla tarttuu käteen ja alkaa jakaa elämästään, välillä melkoisen suurikielisiä asioita. Me aikuiset emme eroa lapsista tässä suhteessa paljонkaan.

Toivon sydämestäni, että varhaiskasvatusta ei koskaan tarkastella ensisijaisesti kustannuksista käsin. Lapset eivät ole numeroita tilastoissa, vaan arvokkaita yksilöitä, jotka ansaitsevat meiltä aikuisilta kaikkein parasta sekä viisaita päätöksiä.

©Varhaiskasvatuksen opettaja

Vera Suutari:

Olen alkanut ymmärtää, kuinka etuoikeutetussa asemassa olen saadessani työskennellä tällä hetkellä pienessä esiopetusryhmässä esiopettajana kunnassa, jossa on alettu ymmärtää tuottavuuden arvoja tärkeämpänä lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen ja luontosuhteen tukeminen.

Se, että kunnassamme alettiin suuressi panostaa luontotoimintaan, oli yksi työhyvinvointiani ja työssäjakamistani merkittävästi lisäävä asia. Sain olla perustamassa luontopainotteista esiopetusryhmää, ”metsäeskaria”.

Meillä on tarpeeksi monta työntekijää tiimissämme, lapsia kohdustelluksi sekä toimivat käytännöt siihen, että lapsen yksilöllinen kohtaaminen, havainnointi ja laadukas opetus voi mahdollistua.

Keskustelemalla, kaveri- ja tunnetaitoja vahvistamalla sekä yhdessä tutkimalla ja toimimalla tavoitteen-

amme on kasvattaa yhteistyökykyisiä, vastuuntuntoisia ja sosiaalisesti taitavia lapsia, joita kestävä kehityksen arvot toivottavasti ohjaavat aina aikuisuuteen asti.

Vaikka tuottavuuden indikaattoreina pidetyt arvot eivät ehkä ole korkealla tasolla pienessä ryhmässämme, niin toisaalta saavutamme muita ihmillisiä ja toisaalta suurempiakin, kestävä kehityksen arvoja.

Myös työntekijöiden sairauspoissaolot ovat minimissä, kun luontoympäristö tarjoaa terveellisen työympäristön niin sielulle kuin ruumiillekin.

©Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja Terhi Kallio:

Terveisinä päättäjille, että varhaiskasvatuksen resursseja on lisättävä. Ryhmäkoot pienemmiksi ja henkilökuntaan enemmän resursseja. On mahdollistettava toimiva sijaisjärjestelmä.

Erityisopettajien resursseja on lisättävä. Se mahdollistaa tuen tarpeiden varhaisen huomaamisen ja riittävän tuen kaikille. Kiireetön läsnäolo – aika - varhaiskasvatuksessa antaa turvallisen pohjan koulutiellemme. •

teksti | Eeva-Liisa Hynynen kuvat | Merja Ojala

”Välillä on otettava likilasit pois ja uskallettava katsoa kauemmas”

NURMIJÄRVELLÄ JA PÄLKÄNEELLÄ MILJOONAINVESTOINNIT LASTEN PALVELUIHIN

Nykyiset palvelurakenteet eivät pelasta ikääntyvän kunta-Suomen lapsiperhepalveluja.

Suomen tunnetuin lapsiperhe-kunta Nurmijärvi on kasvanut kohisten koko 2000-luvun ajan. Pirkanmaalla Pälkäne on taklanut kohtuullisen hyvin maaseutumaisia kuntia kurittavat väestötappiot.

Outi Mäkelä

NURMIJÄRVI ON KASVATAJAKUNTA, JOSTA NUORET LÄHTEVÄT AIKANAAN OPISKELEMAAN SAATUAAN TÄÄLTÄ HYVÄT LÄHTÖKOHDAT.

Nyt molemmat kunnat kaavailevat isoa loikkaa lasten ja nuorten palveluihin jätti-investoinneilla. Tämä tapahtuu ajankohtana, jolloin kunnat ovat yhä enenevästi omien verotulojensa varassa.

Nurmijärvi, jos joku, tietää kasvun hinnan. Kunnanjohtaja **Outi Mäkelä** on useaan kertaan nostanut julkiseen keskusteluun Uudenmaan kasvavien kehyskuntien ja radanvarsikuntien keskeisen ongelman: valtionosuusjärjestelmä ei ole tunnistanut riittäväällä tavalla varhaiskasvatuksen ja koulutuksen investointitarpeita.

Nurmijärven väestölisäys on 2000-luvun aikana ollut peräti 35,5 prosenttia.

Viime vuosikymmeninä päiväkotia ja kouluja on rakennettu ja korjattu lähes tauotta kunnan taajamissa ja suurimmissa kylissä. Samalla kunta on velkaantunut, mutta kohteita investointilistalla riittää edelleen. Paikoin käynnissä on toinen kierros.

Jos katsotaan ”isoa kuvaa”, kunnat ovat käännekohdassa.

Valtiovarainministeriössä valmistellaan parhaillaan kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamista. Tämän lehden mennessä painoon kuntakohtaisia koelaskelmia ei ole tuotu vielä julkisuuteen, mutta todennäköisesti lähiviikkoina kunta-johtajat pääsevät tarkastelemaan ensimmäisiä laskelmia.

Kuntakentällä uudistusta odotetaan jännittyneissä tunnelmissa.

– Kunnissa tiedetään, että kyseessä on nollasummapeli. Uudistuksessa jotkut kunnat voittavat ja toiset häviävät, Outi Mäkelä kiteyttää.

Juuri nyt voisi olla Nurmijärven vuoro ”voittaa”. Uudistuksen tavoitteista tiedotettaessa mainittiin erikseen voimakkaasti väestöään kasvattaneet kunnat.

– Nurmijärvi on kasvattajakunta, josta nuoret lähtevät aikanaan opiskelemaan saatuaan täältä hyvät lähtökohdat, Outi Mäkelä summaa.

Nurmijärven tapauksessa ”voitto” voisi tarkoittaa pienempää velkaantumista investoitaessa uusiin päiväkoteihin ja kouluihin.

– Valtionosuusjärjestelmän idean pitäisi olla se, että palvelut pystytään turvaamaan kohtuullisella verorahoituksella. Nykyinen rahoitusjärjestelmä ei ole toiminut kannaltamme näin. Olemme Suomen suurin kunta ilman kaupunkistatusta. Meillä on 45 000 asukasta, mutta välillä tuntuu, että tämänkin kokoisien kunnan hartiat ovat liian kapeat, Mäkelä toteaa.

Kun valtionosuudet eivät vastaa palvelutarpeen kasvun tuomiin haasteisiin, kunta on joutunut kaivamaan nekin rahat omasta pussistaan. Se tarkoittaa, että satsauksia erilaisiin elinvoimaa ja elinkeinoja vahvistaviin hankkeisiin kyetään tekemään vähemmän kuin olisi tarvetta.

NURMIJÄRVEÄ ON RUUHKAISESSA TILANTEESSA AUTTANUT SE, ETTÄ NOIN KOLMANNES KUNNASSA TOIMIVISTA PÄIVÄKODEISTA ON YKSITYISTEN TOIMIJOIDEN.

Kuntakentällä muutokset ovat Outi Mäkelän mukaan tavattoman hitaita.

– Se, mikä onnistui meiltä nopeasti, tuli pakon sanelemana. Koronapandemian aikana kunnat ottivat jättiloikan digitaalisissa palveluissa ja etätyökäytännöissä, Mäkelä muistuttaa.

Koronalla oli Nurmijärvelle muitakin vaikutuksia.

– Korona-aikana meille muutti paljon lapsiperheitä. Nyt meidät on yllättänyt se, että alle vuoden ikäisiä lapsia tuodaan päivähoidon tondella paljon. Tämä tarkoittaa, että näin pienten lasten ryhmissä henkilökuntaa on oltava enemmän.

E erityisen hankalaksi tilanteen tekee se, että varhaiskasvatuksen henkilöstöstä on huutava pula Nurmijärvelläkin.

Mäkelä tietää, että vuosia jatkanut väestökasvu on ongelmiseenkin positiivinen asia. Vaikka syntyvyys on myös Nurmijärvellä hivenen alhaisempaa kuin aiempina vuosina, lapset täyttävät edelleen päiväkodit ja koulut – ja uusia on pakko rakentaa.

Tähän haasteeseen Nurmijärvellä aidaan vastata nyt palvelurakenteita uudistamalla. Valmistelusta vastaa sivistysjohtaja **Tiina Hirvonen**.

– Meillä olisi tarve korjata lähi vuosina noin 20 päiväkotia ja sen lisäksi vielä kouluja.

Osa nykyisistä päiväkodeista on pieniä – kolmen ryhmän yksiköitä. Suurin osa korjausta vaativista päiväkodeista on rakennettu 1990-luvulla sekä 2000-luvun alussa. Osa näistä ei ole enää sijainniltaan optimipaikoissa.

– Siksi valmistelemme uudistusta, jossa varhaiskasvatuksen palvelut esiopetusta lukuun ottamatta järjestetään jatkossa noin kymmenessä suurehkoissa päiväkodissa hyvien kulkuyhteyksien varrella. Esiopetus toimii jatkossakin kouluilla, Tiina Hirvonen selvittää.

Toimivampi palvelurakenne toisi Hirvosen mukaan joustavuutta myös henkilöstöjärjestelyihin. Samalla erityistä tukea tarvitsevien lasten tarpeet voitaisiin ottaa huomioon paremmin.

Jokainen uusi päiväkoti korvaisi 2–3 nykyistä päiväkotia.

Nurmijärveä on ruuhkaisen tilanteessa auttanut se, että noin

kolmannes kunnassa toimivista päiväkodeista on yksityisten toimijoiden.

– Olemme voineet tasapainottaa varhaiskasvatuksen kovaa kysyntää tätä kautta. Nämä yritykset ovat saaneet rakennettua päiväkoteja nopeammin kuin kunta, Hirvonen toteaa.

Varhaiskasvatuksen henkilöstöpuolesta kertoo jotakin se, että kun Nurmijärvi haki lähes viittäkymmentä varhaiskasvatuksen työntekijää, vain neljäsosa tehtävistä saatiin täytettyä kelpoisilla hakijoilla.

Henkilöstöä varhaiskasvatuksen palveluissa on kaikkiaan lähes 600.

Tiina Hirvonen vakuuttaa, että palvelurakenteen muutos on parasta varautumista tulevaan.

– Vielä lähivuosina tarvitaan paljon varhaiskasvatuksen palveluja, mutta palveluntarve alkaa pienentyä, kun alle 3-vuotiaiden määrä ei enää kasva.

Alle 3-vuotiaiden kohdalla yhtä työntekijää kohden saa olla enintään neljä lasta. Yli 3-vuotiailla vastaava luku on seitsemän. Kun taaperoikäisiä on päivähoitossa paljon, merkittävä osa henkilöstöresursseista kiinnittyy tällaisiin ryhmiin.

Mutta.

Uudet haasteet odottava kuntia jo lähes kulman takana. Siitä on lain-sääätäjä pitänyt huolen.

Vuonna 2030 varhaiskasvatuksen henkilöstörakenne muuttuu. Silloin kunnat haastetaan taas uudelleen.

Kun nykyisin kolmesta varhaiskasvatuksen työntekijästä yhdellä on oltava kasvatustieteen kandidaatin tutkinto ja kahdella lastenhoitajan pätevyys, jatkossa kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon omaavan lisäksi toisella työntekijällä täytyy olla vähintäänkin sosionomin tutkinto.

Vaikka Nurmijärvellä on edessään investointien suma, lapsi-ikäluokkien pieneneminen on jollakin viiveellä totta täälläkin. *jatkuu >*

jatkuu >

Tänä syksynä koulutiensä aloitti 550 ensimmäisen luokan oppilasta. Parhaimmillaan heitä on ollut sata enemmän.

Tiina Hirvonen kertoo, että kunnalla on investointilistallaan myös suuria kouluhankkeita.

– Parhaillaan työstämme vaihtoehtoja Nurmijärven kirkonkylän lukion ja yläkoulun osalta, uudistamme 20 000:n asukkaan Klaukkalan keskustan koko kouluverkon ja rakennamme Rajamäelle uutta kampusta. Näiden investointien yhteenlaskettu määrä voi nousta jopa 155 miljoonaan euroon.

Sivistyspalvelut nielevät valtaosan Nurmijärven veroeuroista. Hirvosen johtaman toimialan budjetti on reilut 110 miljoonaa euroa.

Tiina Hirvosen mukaan työn alla oleva palvelurakennemuutos on välttämätön hyvien palveluiden turvaamiseksi: päiväkotien ja koulujen on oltava kunnossa, lapsille on tarjottava viihtyisät ja turvalliset tilat, niiden on sijaittava lapsiperheiden kannalta oikeissa paikoissa, ja henkilöstöllä on oikeus ajanmukaisiin, toimiviin tiloihin.

Kunnanjohtaja Outi Mäkelä rohkaisee kuntapäätäjää aivan kaikissa kunnissa tarttumaan edessä oleviin haasteisiin. Odottamalla mikään ei parane.

Mäkelä puhuu tiedolla johtamisen puolesta. Jos päätöksentekijöillä on edessään perusteelliset faktat ja numerot, päätöksenteon ei pitäisi olla vaikeaa.

– Välillä on otettava likiläsit pois ja on uskallettava katsoa kauemmas. Tällaisessa kasvukunnassakin pitää uskaltaa tehdä ratkaisuja, että pitkällä aikavälillä pärjätään paremmin.

Vajaan 6 400 asukkaan Pälkäne sijaitsee kasvavan Tampereen kaupunkiseudun kyljessä.

Kunnanjohtaja **Pauliina Pikka**

Pauliina Pikka

ONKKAALAN RAKENNETAAN UUSI YHTENÄISKOULU. KYSE ON NOIN 20 MILJOONAN EURON RAKENNUSHANKKEESTA.

johtaa kuntaa, jonka asukasluvuksi viimeisen neljänkymmenen vuoden ajan vaihdellut 6 000–7 000 asukkaan välimaastossa. Asukasluvun nousu tai lasku ei ole missään vaiheessa ollut erityisen jyrkkää.

– Vaikka syntyvyys on ollut heikkoa viime vuosina, kuten lähes koko Suomessa, ja oppilasmäärät ovat laskussa 2030-luvulle tultaessa, on kuitenkin mahdollista, että ennusteet eivät toteudu niin synkkinä, Pikka sanoo.

– Vuonna 2017 syntyneiden tilaston mukaan näytti siltä, että kuntakeskuksen alakoulussa olisi 223 oppilasta syksyllä 2023, mutta todellisuus olikin se, että oppilaita oli 309, hän kertoo.

Pikka pitää mahdollisena, että kaupunkeja lähellä olevan maaseudun vetovoima voisi olla positiivista myös tulevina vuosikymmeninä.

Pälkäne on taloudeltaan vakaa ja vähävelkainen kunta. Pauliina Pikan johdolla kunta toteuttaa lähivuosina historiansa suurimman investoinnin. Kyse on nimenomaan tulevaisuusin-

ja nuorille.

– Kuntakeskukseemme Onkkalaan rakennetaan uusi yhtenäiskoulu. Kyse on noin 20 miljoonan euron rakennushankkeesta.

Uuteen kouluun sijoittuvat peruskoulun kaikki vuosiluokat 1–9 sekä lukio. Yhtenäiskoulusta ei synny jättäjäkoulua: oppilasmäärä olisi enimmilläänkin jonkin verran yli 500 oppilaan paikkeilla.

Eri ikäluokkien oppimisrauhaa kunnioitetaan koulua suunniteltaessa – ”avotilakoulua” yhtenäiskoulusta ei siis ole tulossa.

Pälkäne haluaa edelleenkin profiloitua pienenä, turvallisena ja luonnonläheisenä ympäristönä asukkaalleen.

– Meillä on pienet yksiköt, joissa pystymme huomioimaan yksilöt, Pauliina Pikka tähdentää.

Tästä periaatteesta kunnassa aiotaan pitää kiinni kaikissa uudistuksissa.

Isoon investointiin suhtaudutaan luottavaisesti.

– Uskomme, että emme tästä investoinnista huolimatta velkaannu kohtuuttomasti, vaan pystymme edelleen tarjoamaan laadukasta opetusta ja varhaiskasvatusta lapsillem-

me, Pikka sanoo.

Pälkäneen palvelurakennemuutoksessa on käytetty myös mielikuvitusta. Tässä lehdessä edellisillä aukeamilla esille nostettu Syrjänharjun metsäeskeri on kunnan uusi ylpeydenaihe.

– Metsäeskeri on meillä loistava osoitus myös siitä, että kaikki opetus ei tarvitse valtavia fyysisiä tiloja, vaan laatua saatetaan saada entistä enemmän luovilla ja luonnonläheisillä ympäristöillä sekä toimintatapoja kehittämällä, Pikka korostaa.

Pälkäneellä ei tuudittauduta siihen, että valtio pelastaisi kuntatalouden.

– Kuntatalouden tulevaisuus on jossain määrin mysteeri, kuten on ollut jo korona-ajoista lähtien. Selvää on, että valtionosuusudistuksesta huolimatta rahavarat valtion taholta eivät tule kunnille lisääntymään. Yhä enemmän vastuu siirtyy kunnille itselleen ja verotuloilla on entistä suurempi merkitys kuntapalveluiden rahoittajana, Pikka korostaa.

Samalla kun Pälkäneellä varaudutaan yhtenäiskouluinvestointiin, varhaiskasvatuksen puolella pohditaan tulevien vuosien palvelurakennetta.

Varhaiskasvatusjohtaja **Juha Forsman** johtaa tämän palapelin koostamista.

– Meillä on varhaiskasvatuksen palveluiden piirissä kirjoilla 216 lasta. Vuosi sitten toukokuussa vastaava luku oli 271. Keskimäärin ikäluokat ovat olleet 40–50 lasta, mutta tänä vuonna syntyvyys putoaa tuntuvasti, Forsman sanoo.

Kunnalla on päiväkoteja kolmessa taajamassa: Onkkaalassa kolme päiväkotia, yksi Luopioisten kirkonkylällä ja yksi Aitoossa - lisäksi Laitikkalan kylältä löytyy ryhmäperhepäiväkotia.

Esiopetus toimii kolmessa toimipisteessä: Onkkaalassa Kostian alakoulun suojissa sekä Syrjänharjun metsäeskerissa, Aitoon ja Luopioisten alueen esiopetus toimii Luopioisten kirkonkylän koululla.

Valtaosa lapsiperheistä asuu kunnan keskustaajamassa Onkkaalassa, jossa päiväkodeista yksi, Harjun päiväkotia, mahdollisesti lakkautetaan lähivuosina, mutta päiväkodin tontti halutaan pitää edelleen varhaiskasvatuksen käytössä.

– Kyse on pihapiiristä Syrjänharjun metsäeskerin läheisyydessä, joten pohdimme parhaillaan, miten tämä pihapiiri hyödyttäisi metsäeskerin toimintaa, Forsman kertoo.

Hänen äänestään kuuluu ylpeys metsäeskerin toiminnasta. Hanke sai alusta alkaen kunnassa tuen kaikilta tahoilta: kunnan johtoryhmältä, päättäjiltä ja erityisesti sivistysjohtaja **Tiina Kiviseltä**, joka oli aktiivinen alusta alkaen ja näki hankkeessa erinomaisia mahdollisuuksia.

Juha Forsman johtaa Pälkäneen varhaiskasvatuksen kehittämistä.

Se tarkoittaa henkilöstön koulutusta, rekrytoinnin käynnistämistä, toiminnan resurssointia, työhyvinvoinnin edistämistä, mutta myös reagoimista ja perehtymistä valtion ohjaukseen koskien varhaiskasvatuksen palveluja.

Pälkäneellä varhaiskasvatuksen katsotaan toimivan erittäin hyvin. Palvelujen piirissä olevien lasten vanhemmat arvioivat asiakastytyväisyysselvityksessä palvelut arvosanalla 4,5 maksimipistemäärän ollessa 5.

– Hankalaksi suunnittelun tekee se, että valtion ohjauksessa mallit muuttuvat. Esimerkiksi esi- ja perusopetuksen tuen järjestäminen uudistuu 2025. Kyse on siis lapsille annettavasta tuesta, Forsman selvittää.

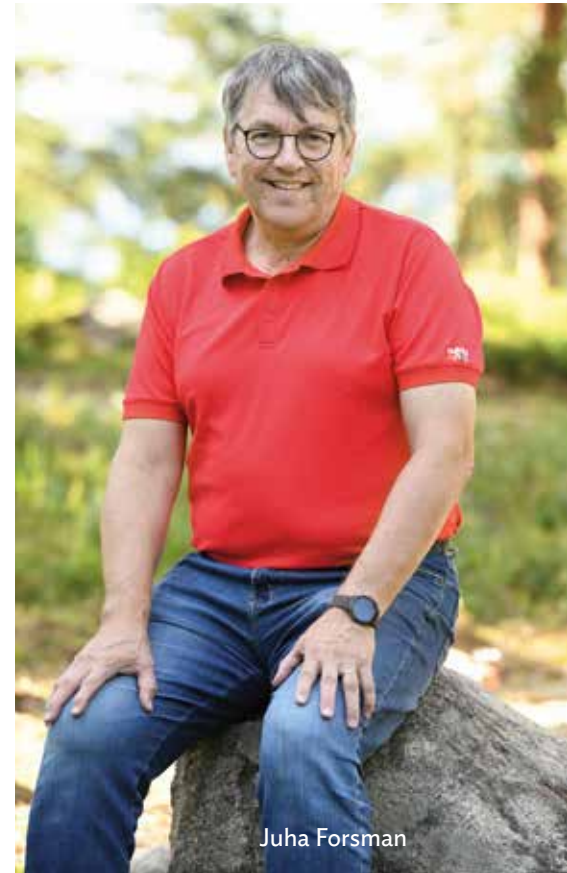
Hän painottaa, että laadukas pedagoginen toiminta pitää sisällään yleisen tuen.

– Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt pitää rakentaa niin, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa avun.

Kun Nurmijärvellä varhaiskasvatuksen palveluissa työskentelee lähes 600 työntekijää, Pälkäneellä henkilöstöä on 60.

– Suurin haasteemme on pätevän

PÄLKÄNEELLÄ VARHAISKASVATUKSEN KATSOTAAN TOIMIVAN ERITTÄIN HYVIN.

Juha Forsman

henkilöstön löytäminen niin vakinaisissa tehtävissä kuin sijaisuuksissa. Meillä on ollut varhaiskasvatuksen erityisopettajan rekrytointi huhtikuusta 2023 alkaen. Tehtävä on yhä haussa. Hakijoita on, mutta ei tehtävään kelpoisia, Forsman harmittelee.

Toiminnan pitää olla kuitenkin henkilöstöä houkuttelevaa. Pälkäne on nostanut tehtäväkohtaista palkanosaa naapurikuntiaan korkeammalle. Kunta on myös maksanut 150 euron suuruisen vaaterahan henkilöstölle.

Ilon aihe Juha Forsmanin mukaan on, että henkilöstön sisältä muutamat työntekijät opiskelevat varhaiskasvatuksen kandidaatin tutkintoa pätevytyäkseen vuoden 2030 vaatimuksiin. Se on ehkä lupaus pysymisestä Pälkäneellä. •

teksti | Eeva-Liisa Hynynen kuva | Merja Ojala

Marjatta Kalliala on lapsuuden ja leikin puolustaja

MIKÄ ON KYLLIN HYVÄÄ LAPSELLE?

Varhaiskasvatukssamme on paljon korjattavaa, sanoo Marjatta Kalliala.

Suomessa on pitkään vaalittu sel-
laista kuvaa, että meillä on hy-
vä – ehkä jopa maailman paras -
varhaiskasvatus.

Varhaiskasvatuksen dosentti
Marjatta Kalliala ei allekirjoita väit-
tämää. Hänen mukaansa Suomessa on
hyviä ja keskinkertaisia päiväkoteja,
mutta aivan liikaa sellaisia, joissa suu-
ri osa varhaiskasvatuksen tavoitteista
jää jatkuvasti toteutumatta.

Lapsen kokema laatu on varhais-

kasvatuksessa sattumanvaraista. Kyse
on siitä, millaiseen päiväkotiin onnis-
tuu pääsemään. Hyvät ja parhaat yllä-
pitävät toivoa, mutta eivät muuta
yleiskuvaa. Riittävän hyvää varhais-
kasvatusta täytyy voida tarjota jokai-
selle lapselle.

Varhaiskasvatuksen painotukset ja
trendit ovat muuttuneet. Muutoksen
taitekohdan Marjatta Kalliala ajoittaa

1980–1990 -lukujen vaihteeseen.

Kritiikki kohdistui ennen kaik-
kea ohjattuun toimintaan, musiikki-
askartelu-, liikunta- ja lauluhetkiin.
Näitä toimintamuotoja pidettiin lasta
alistavina ja siksi niistä luovuttiin ko-
keilupäiväkodeissa, joissa korostet-
tiin lasten vapautta strukturoida itse
päivän ohjelmaa.

Sosiaalihallituksen ”Voisiko jo-
tain olla toisin päivähoitossa” -hank-
keen raporteissa muutosta kuvattiin

pääasiassa myönteisesti siitä huolimatta, että kiusaaminen ja yksinäiset lapset lisääntyivät, ujut ja arat aiheuttivat entistä enemmän päänvaivaa ja yksilölliset erot korostuivat.

Kallialan mukaan 1980–1990-luvulla käännyttiin väärään suuntaan. Olisi luullut, että tulokset olisivat vahduttaneet huomaamaan, että on menty liian pitkälle.

– Lapset jätettiin liikaa omilleen ja myös vaille sellaista hyvää, josta he pääsevät osallisiksi ainoastaan aikuisen avulla. Musiikki-, draama-, tanssi-, kuvataide-, liikunta-, lukuhetket ja muu ohjattu toiminta kuihtui, mutta tämäkään ei herättänyt kriitistä keskustelua.

– Ajattelen tätä vaihetta kohtalokkaana itseohjautuvuusharharetkenä, jonka seurauksista emme ole vieläkään toipuneet. KARVIN (Kansallinen arviointikeskus 2019) ”Varhaiskasvatuksen laatu arjessa” -raportin, mukaan ”*taidekasvatuksen, ilmaisun, musiikin, liikunnan, lukutaidon valmiuksia ja monilukutaitoa vahvistavan toiminnan sisällöissä on monin paikoin heikkouksia*”.

Kalliala korostaa, että lapsen hyvä päiväkotilapsuus ei ole puoluepoliittinen kysymys.

– Eikä siitä saa sellaista tehdä.

Marjatta Kallialan mielestä huolestuttavimpia puutteita toiminnassa on se, että kaikissa päiväkodeissa ei enää säännönmukaisesti lueta ja kerrota lapsille satuja, tarinoita, runoja ja loruja, jotka ravitsevat lapsen mielikuvitusta ja edistävät kielellistä kehitystä sekä tunne-elämän kehittymistä.

Satujen valinnassa korostuu varhaiskasvattajien ymmärrys lapsen kyvystä käsitellä tietystä iässä tietynlaisia asioita.

– Toivoisin niin, että jokaisessa päiväkodissa joku laulaisi päivänunille meneville lapsille tuutulaulun ja että päivittäin lapsille luettaisiin satuja.

SATUJEN VALINNASSA KOROSTUU VARHAISKASVATTAJIEN YMMÄRRYS LAPSEN KYVYSTÄ KÄSITELLÄ TIETYSSÄ IÄSSÄ TIETYNLAISIA ASIOITA.

Kalliala tiedostaa, että päiväkoedeissa kipuillaan henkilöstöpulan, niukkojen resurssien ja epäröivän kasvatuskulttuurin kourissa.

On vanhempia, jotka kysyvät lapsiltaan mielipidettä sellaisissa asioissa, joihin lapsi ei osaa ottaa kantaa – tai joihin hänen ei kuuluisi ottaa kantaa. Ja epäröivä kasvatusta on levinnyt myös moniin päiväkoteihin.

Vaikeuskerrointa hyvän varhaiskasvatuksen toteutumisessa korottavat niin sanotut jättipäiväkodit, joissa saattaa päivittäin olla 200–300 lasta.

Tähän kysymykseen palaamme tässä haastattelussa hieman tuonempana.

Lasten leikeistä kansatieteen alalta filosofian tohtoriksi väitellyt Marjatta Kalliala on toiselta koulutukseltaan lastentarhanopettaja.

Hänet tunnetaan lapsen, lapsuuden ja leikin pelottomana puolustajana.

Kalliala on Helsingin yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen pitkäaikainen yliopistonlehtori. Hän on ollut eläkkeellä jo useamman vuoden, mutta lapsuuden, leikkimisen ja varhaiskasvatuksen laadun puolesta puhumisesta Kalliala tuskin jää eläkkeelle koskaan.

Hän on useissa lehtihaastatteluissa kertonut itsekin leikkivänsä joka päivä. Erilaisista esineistä ja luonnosta löytyneistä materiaaleista hän työstää teoksia, jotka herättävät pohtimaan lapsen asemaa ja lapsuutta. Teoksia on ollut nähtävillä Hangon kaupungintalon galleriassa järjestetyssä näyttelyssä vuonna 2022.

Kalliala on julkisuudessa luonnehtinut itseään sanaparilla ”homo

ludens” eli leikkivä ihminen.

Samannimisen teoksen kirjoitti 1930-luvulla hollantilainen kulttuurihistorioitsija **Johan Huizinga**, joka katsoi, että leikki on keskeinen osa kulttuurimme syntyä. Huizingan mukaan taide ja leikki kuuluvat eräänlaisen ”taikapiirin” sisälle – ne toteutuvat erillään arjen maailmasta.

Marjatta Kallialan pohdinnasta kuuluu murhe siitä, että liian moni lapsi jää jo varhain vaille mielikuvitusta ja luovuutta ravitsevia hetkiä leikin taikapiirissä.

Käännetään hetkeksi kelloa taaksepäin.

Olisiko menneisyydessä jotakin, josta ottaa oppia soveltaen sitä tähän aikaan?

– Paljonkin.

Hän muistuttaa lastentarhan isän, saksalaisen **Friedrich Fröbelin** ajattelusta, jonka mukaan lapsi oli aktiivinen olento tai ’aktiivinen toimija’, kuten nyt sanottaisiin.

– Olennaista lastentarhassa oli leikki, jossa Fröbelin mukaan oli ’kaiken hyvän lähteet’. Myös pienet työtehtävät, kuten puutarhanhoito, kuuluivat lastentarhaan. Aikuisen tehtävänä oli avata ympäröivä maailma lapselle, ei opettamalla opettaa. Kaikki tämä on edelleen yhtä tärkeää kuin 1840-luvulla, jolloin Fröbel aloitti ja vakiinnutti lastentarhatyön Saksassa. Monessa maassa Fröbel kiinnostaa ja hänen oppejaan sovelletaan tämän päivän varhaiskasvatuksessa.

– Olen työurani aikana vierailut lukuisissa kansainvälisissä konferensseissa puhumassa varhaiskasvatuksesta. Maailmalla on vallinnut sellainen käsitys, että meillä asiat ovat tavattoman hyvin, kun meillä on subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus ja lisäksi lastentarhanopettajan koulutus on yliopistossa ja sieltä valmistuvat ovat vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita.

jatkuu >

jatkuu >

Kalliala kertoo, että ulkomaiset vieraat ovat kuitenkin vieraskoreudesta päästyään usein ihmetelleet suomalaisten päiväkotien niukkoja toimintaympäristöjä.

– Lasten töitä on vähän esillä, leikkimiseen tarkoitettua välineistöä ja muuta materiaalia on vähän. Annatte lapsille paljon vapautta, mutta ette mistä valita. Eikö teillä ole tarpeeksi rahaa, on kysytty.

– Ymmärrän kritiikin. Toimintaympäristön rakentamisen, ylläpitämisen ja uudistamisen pitäisi olla olennainen osa varhaiskasvatuksen opettajan työtä, mutta meillä tyydytään vähään.

Kun tarjoutuu ja mielekästä ohjattua toimintaa ei ole lapsille riittävästi, syntyy ”hengailupäiväkoteja”, joissa

JOS MIELEKÄSTÄ OHJATTUA TOIMINTAA EI OLE LAPSILLE RIITTÄVÄSTI, SYNTYY 'HENGAILUPÄIVÄKOTEJA'.

Minna Ruusinen

lapset eivät sitoudu leikkeihinsä eivätkä muuhunkaan toimintaan, Kalliala tähdentää.

Hän kannustaa kaikkia varhaiskasvatuksen piirissä toimivia kysymään: Onko tämä, mitä lapsille annetaan, kyllin hyvää?

Kysymys on toki paljon henkilöstöresursseista ja henkilöstön osaamisesta. Ennen kaikkea varhaiskasvatuksen opettajista on pulaa kaikkialla Suomessa.

Marjatta Kalliala toteaa, että on mielenkiintoinen kysymys, miksei opettajien riittävyttä ole seurattu ja alan työvoimapulaa ennakoitu.

– Selitykseksi on tarjottu muun muassa, että kun päivähoito oli aiemmin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon alle kuuluvaa toimintaa, varhaiskasvattajien tarvetta ei ’ole voitu’ arvioida opetusministeriössä, jolle kuuluu koulutuspaikkojen määrän ennakointi.

– Pohjimmiltaan on tietysti kysymys arvostuksesta tai sen puutteesta. Ansaitsevatko pienet lapset opettajat, jotka on koulutettu nimenomaan toimimaan heidän kanssaan? Jos tämä on tärkeää, myös heidän riittävydestään huolehditaan.

On paradoksaalista, että nyt kun varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää (vuodesta 2013), hyvin suurella enemmistöllä henkilöstöstä on sosiaalialan koulutus. Näin ei ollut päivähoitolain tullessa voimaan (1973), jolloin lastentarhanopettajia (noin 1 750) oli paljon enemmän kuin sosiaalikasvattajia (noin 150) ja lastenhoitajia (noin 1 100) yhteensä. Lastentarhanopettajan tehtävissä toimivista sosiaalikasvattajia oli vain 8 %.

Päivähoitolaki kuitenkin antoi sosiaalikasvattajille kelpoisuuden toimia lastentarhanopettajan tehtävissä. Päätöksellä on pitkät jäljet. Vuonna 2012 vain 24 % varhaiskasvatuksen henkilöstöstä toimi lasten-

tarhanopettajana ja näistäkin vain vajaalla 60 %:lla oli lastentarhanopettajan koulutus.

– Edelleen vaikuttaa siltä, että moni alaa tuntematon pitää varhaiskasvatusta työnä, joka ei vaadi erityistä osaamista. Riittää, että kohtelee lapsia ystävällisesti. Niin ei tietenkään ole. Myös tutkimukset osoittavat, että henkilöstön ”täsmäkoulutus” tuottaa ”täsmälaatua”.

Palataan aiemmin mainittuihin jättipäiväkoteihin.

Varhaiskasvatuksen kannalta kysymys on isosta ja vakavasta linjauksesta.

Marjatta Kalliala kertoo havahtuneensa muutama vuosi sitten toden teolla siihen, että jättipäiväkodit eivät olekaan yksittäisiä kummajaisia vaan niitä rakennetaan jatkuvasti.

– Ajattelin aluksi rahaa. En keksinyt mitään muuta selitystä näin järjenvastaiselle ja lapsivihamieliselle rakentamiselle. Nyt olen monelta taholta kuullut, että jättipäiväkodit eivät välttämättä edes tule halvemmiksi. Miksi ihmeessä niitä sitten rakennetaan? Mistä, miksi ja miten tällainen hulluus lähti liikkeelle? Miksi se näyttää leviävän yli koko Suomen?

Kallialasta on kiinnostavaa, että kukaan tai mikään taho ei ole halunnut ottaa kunniaa tällaisen trendin alulle panemisesta.

Esimerkiksi Helsingissä ei ole tehty virallista päätöstä siitä, että uudet päiväkodit ovat 200–300 lapsen yksiköitä.

– Silti niitä vain rakennetaan. Korjaaminen näyttää olevan poissa laskuista. Vanhempien mielipiteistä ei välitetä. Vaikka he ovat tyytyväisiä pieniin päiväkoteihin, ne puretaan. Henkilökuntaa ei kuunnella. Lasten kokemuksista ei välitetä.

Kalliala arvelee, että ensi hämmennyksen mentyä ohi on vaivihkaa alettu tottua siihen, että päiväkodit

Minna Ruusinen

PÄIVÄKOTI ON HYVÄ VAIN, JOS SIELLÄ ON HELPPOA JA HAUSKAA LEIKKIÄ JA LIIKKUA, TEHDÄ TAIDETTA JA KAIKKEA MUUTA TÄRKEÄÄ YKSIIN JA YHDESSÄ MUIDEN KANSSA.

oli piirretty lasten patjat niin vieriereen, että aikuinen ei mahdu kulkemaan niiden välissä kuin astumalla lasten patjoille.

Jokaista 21 lapsen ryhmää kohden säästetään siis parikymmentä neliötä aiempaan päiväkotirakentamiseen verrattuna.

Kalliala muistuttaa, että tällainen päätös voidaan niin haluttaessa myös peruuttaa välittömästi. Niin ei kuitenkaan näytä tapahtuvan.

– Valitettavasti tässä nähdään myös, miten mahdotonta on jälkikäteen korjata konkreettisesti rakennettua. Järkiintyminen ei riitä. Uusien rakennusten elinkaari on niin pitkä, että alueiden väestöpohjassa voi tapahtua suuriakin muutoksia. Mitä näille kolosseille tapahtuu, jos lapsia ei riitäkään ”tehokäyttöön”?

Helsingin Malmille kaavillaan lähes 1 000 lapsen ”kampusta”, jossa olisi noin 700 oppilaan peruskoulu ja noin 250 lapsen päiväkotia.

Mutta Helsinki ei ole yksin suurhankkeidensa kanssa. Kalliala tuskaillee, että jättipäiväkotirakentaminen leviää epidemian tavoin kautta maan – pienillekin paikkakunnille.

– Tämä kaikki on syynä siihen, miksi olen erityisesti tarttunut jättipäiväkotivitsaukseen, vaikka varhaiskasvatuksessa on lukuisia muitakin vakavia ongelmia.

Kallialan mukaan on yllättävän vaikeaa sanallistaa sitä, minkä jokainen järkevä ihminen tuntee ja tietää: pieniä lapsia ei pidä ahtaa isoihin, liian monen ryhmän päiväkoteihin.

– Jättipäiväkoteja puolustellaan sanomalla, että niissä on ”niinku monta pientä päiväkotia sisällä”. Eihän se niin ole. Vaikka sisällä ei aukeakaan yksi rajoittamaton jättitila, jokainen ymmärtää, ettei siellä liioin ole pieniä päiväkoteja, vaan pikemminkin ”kennostoa” sekä isoja yhteistiloja, kuten ruokala linjastoiheen ja iltakäyttöön soveltuvia yhteistiloja, joita ei ole suunniteltu lasten ehdoilla. Piha viimeistään paljastaa mistä

on kysymys, Kalliala sanoo.

Jättipäiväkodeista puuttuu lapsen mittakaava.

– Niinpä ne eivät ole kutsuvia vaan usein suorastaan luotaantöntäviä massiivisessa laitosmaisuuudessaan. Myös puut ja pensaat puuttuvat piha-piiristä – tai ainakin niitä on aivan liian vähän, Kalliala sanoo.

Päiväkotia koetaan ja koetellaan lopulta lasten käytössä.

– Päiväkotia on hyvä vain, jos siellä on helppoa ja hauskaa leikkiä ja liikua, tehdä taidetta ja kaikkea muuta tärkeää yksin ja yhdessä muiden kanssa. Päiväkodissa täytyy olla tarpeeksi tilaa myös ”roinalle”, Kalliala kiteyttää.

Marjatta Kalliala korostaa varhaiskasvatuksen vaikutusta lasten tunne-elämän kehitykselle.

– Tunnetason läsnäolo on välttämätöntä lapsen emotionaalisen ja muunkin hyvinvoinnin kannalta.

Aittoa välittämistä on hänen mukaansa välitettävä lapsille teoin.

– Jokaisen lapsen pitäisi saada tuntee, että ”noi aikuiset ilahtui, kun mä tulin päiväkotiin”.

Eryteisesti pienimmät ovat havoitettavaisia.

– Taaperoikäisen lapsen tunnesäätely on vielä täysin aikuisen varassa. Pieni lapsi yrittää kyllä muodostaa hoitajiinsa kiintymyssuhteen, joka ylläpitäisi lapsen turvallisuuden tunnetta hoitopäivän aikana, mutta tämä ei onnistu, jos ryhmän aikuiset vaihtuvat jatkuvasti, mikä on erityisesti isojen päiväkotien riesa.

Marjatta Kalliala muistuttaa tutkimuksista, joiden mukaan arki kaooittisessa ympäristössä aiheuttaa taaperoikäisissä voimakasta stressiä.

– Ajattelussani ja argumentoinnissani lähdän siitä, että päiväkotien mitoituksen sekä ulko- ja sisätilaratkaisujen tulisi tukea laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamista, ei estää

jatkuu >

ovat isoja ja laitospaisia.

Samalla entinen tunnistettava ja kodikas päiväkotirakentaminen on alkanut tuntua vanhanaikaiselta.

Tilannetta hänen mukaansa pahentaa se, että keskittäminen on ”tätä päivää” myös koulurakentamisessa.

– Pelkään, että erinomaista, lapsen mittakaavan huomioon ottavaa päiväkotisuunnitelmaa ei monessakaan kunnassa hyväksyttäisi, jos se näyttäisi ”eiliseltä”, Kalliala sanoo.

Jättipäiväkodit eivät suinkaan tarkoita sitä, että lapset saisivat väljemmät tilat. Usein on päinvastoin.

Esimerkiksi Helsingin kaupunginvaltuusto päätti vuonna 2014 nipistää päiväkotien sisätiloista yhden neliön lasta kohden.

Marjatta Kalliala sanoo, että se on huolestuttavalla tavalla erinomainen esimerkki kuntapäätäjien vallasta.

– Kymmenessä vuodessa Helsingissä on rakennettu lukuisia uusia jättipäiväkoteja, joissa lapset tuntevat päätöksen seuraukset nahoissaan, vaikka eivät tietenkään tiedä, mistä ahtaat ja epäviihtyisät tilat johtuvat.

Kalliala kertoo nähneensä jättipäiväkodin pohjapiirroksen, johon

jatkuu >

tai vaikeuttaa sen toteuttamista.

Kalliala korostaa, että hyvän hoidon, kasvatuksen, leikin ja opetuksen mahdollistaminen vaatii toimintaympäristöltä paljon.

Kalliala muistuttaa, että luontosuhteen kehittyminen ja kehittä-

minen on varhaiskasvatuksen tärkeimpiä tehtäviä. Päivittäinen luontokosketus on perusta, jolle lapsen luontosuhde rakentuu.

Kallialan mukaan metsäretket ja muut luontoretket ovat tärkeä osa laadukasta varhaiskasvatusta, mutta ne eivät korvaa päivittäistä ulkoilua päiväkodin omalla ”luontopitoisella”

pihalla.

– Leikin näkökulmasta päiväkodin toimintaympäristön pitäisi sekä ulkona että sisällä kutsua lapsia monipuoliseen, pitkäkestoiseen ja sitoutuneeseen leikkiin.

– Varhaiskasvatuslain mukaan ympäristön on oltava terveellinen ja turvallinen. Jättipäiväkotien pihat harvoin täyttävät ehdot, koska jo lasten immuunijärjestelmän suotuisa kehittyminen vaatii monipuolista luontoaltistusta mitä harmaat, keinomateriaalein pinnoitetut pihat eivät pysty tarjoamaan.

LUONTOSUHTEN KEHITTÄMINEN JA KEHITTÄMINEN ON VARHAISKASVATUKSEN TÄRKEIMPIÄ TEHTÄVIÄ.

Minna Ruusinen

Usein jättipäiväkoteja puolustetaan todeten, että suurissa päiväkodeissa on helpompaa suunnitella henkilöstöresurssien käyttöä kuin maltillisemmissä päiväkodeissa.

– Käytännössä tämä valitettavasti tarkoittaa, että edes varhaiskasvatuksen opettajat eivät voi koskaan olla varmoja siitä, että he saavat tehdä työtään eli toteuttaa suunnitelmansa oman lapsiryhmänsä kanssa, koska heidät saatetaan siirtää johonkin toiseen ryhmään paikkaamaan henkilöstövajetta, Marjatta Kalliala sanoo.

Välittömästi ja välillisesti kaikesta tästä kärsivät eniten lapset, jotka edelleen viettävät huomattavan osan tärkeimmistä vuosistaan päiväkodissa, olipa se aikuisten päätösten ja toimien seurauksena millainen tahansa.

Kalliala muistuttaa, kuinka ennen sanottiin, että vain paras on lapsille kyllin hyvää. Nyt haetaan jonkinlaista minimiä.

– Toivon, että lapset saisivat viettää päiväkotipäivänsä kodikkaissa ja turvallisissa tiloissa, joissa on mahdollista toteuttaa sisällöllisesti rikkaasta varhaiskasvatusta. Toivon, että myös varhaiskasvatuksen opettajat, sosionomit ja lastenhoitajat saisivat keskittyä tärkeimpään, työskentelyyn lasten kanssa. Tämän olemme lapsille velkaa. ●

teksti | Maria Markus

LASTENSUOJELUN KIPUKOHTIA

iStockphoto

Suunta lastensuojelussa on ollut pidempään huono miltei koko Suomessa. Lainsäädäntöä ollaan uudistamassa, mutta uudistuksen pelätään typistyvän pelkkiin rajoitustoimenpiteisiin.

Lastensuojeluilmoitusten määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Esittelijäneuvos **Tapio Rädyn** mukaan se on hyvä asia.

– Kynnystä tehdä lastensuojeluilmoitus on tietoisesti alennettu, hän selittää.

Ideana vuonna 2015 tehtyyn uudistukseen oli hänen mukaansa se, että ongelmien kanssa kamppailevat perheet eivät jää yksin, vaan heistä saadaan mahdollisimman aikaisin koppi ja heidät ohjataan avun piiriin.

Useilla viranomaisilla, esimerkiksi poliisilla ja päiväkodilla, on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Tämän lisäksi kuka tahansa voi tehdä lastensuojeluilmoituksen, myös lapsi itse, ja myös nimettömänä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan vuonna 2023 ilmoitus tehtiin 110 000 lapsesta eli 10,2 prosentista lapsia. Eniten lastensuojeluilmoituksia tehdään 13–15-vuoti-

aista. Lastensuojeluilmoitusten määrä on myös kasvanut eniten tässä ikäryhmässä.

Lasten ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt

Vaikka kynnystä tehdä lastensuojeluilmoitus on madallettu, ei voi sulkea silmiä siltä tosiasialta, että ilmoitus tehdään useimmiten painavasta syystä. Eri indikaattoreilla mitattuna nuorten pahoinvointi on viime vuosina lisääntynyt.

– Esimerkiksi teinien kiireellisten sijoitusten määrä on noussut, kuten myös lastensuojelusta tehtyjen kanteluiden määrä, Tapio Rätty toteaa.

Aiemmin Helsingin kaupungin sosiaaliviraston juristina pitkään työskennellyt Tapio Rätty toimii nykyisin sosiaalihuollon pääesittelijänä eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa ja ottaa vastaan kanteluita lastensuojelusta ja toimeentulotuesta.

– Lastensuojelukanteluista hoi-

dan pääasiassa lasten itse sijaishuolosta tekemät kantelut. Juuri eräs sijoitettu lapsi kanteli lähettämällä videon, sillä hänen oli hankala kirjoittaa ja vaikeaa puhua puhelimessa. Yhteydenotot ovat usein melko pysäyttäviä ja kertovat paljon lasten pahoinvoinnista.

Häntä huolestuttaa erityisesti nykyinen puhumisen tapa ja politiikka, jossa keskitytään rajoitustoimenpiteisiin. Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret nähdään helposti rikollisina ja laitokset viimeisinä paikkoina ennen vankilaa.

– Vaikka rajoitustoimilla on paikansa, eivät ne ratkaise esimerkiksi lasten mielenterveys- tai päihdeongelmia.

Ratkaisevaa hänen mukaansa olisi se, että tukea annettaisiin koko perheelle, eikä keskityttäisi pelkätään lapsen tai nuoren ongelmiin.

– Perhe voi kärsiä esimerkiksi köyhyydestä, mielenterveysongelmista tai syrjäytymisestä. Jos niihin

jatkuu >

jatkuu >

pureuduttaisiin ajoissa, päästäisiin ongelmien ytimeen. Se tulisi myös yhteiskunnalle paljon halvemmaksi kuin sijaishuolto, erityisesti laitoshuolto, hän toteaa.

– Mutta tästähän puhuttiin jo vuonna 2007, kun tehtiin lastensuojelulakia. Nyt viranomaiset puhuvat samoja asioita. Enää ei pitäisi selvittää, vaan tehdä.

Vain kaksi aluetta onnistuu lain noudattamisessa

Lastensuojelu siirtyi hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle vuoden 2023 alussa osana sote-uudistusta. Silloin ilmoilla oli vahva toive siitä, että hyvinvointialueen kuntaa laajemmat hartiat mahdollistavat palvelujen muokkaamisen nykyistä toimivammiksi ja vaikuttavammiksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tuoreista tilastoista kuitenkin selviää, että lainmukainen lastensuojelun järjestäminen onnistuu vain kahdella hyvinvointialueella: Etelä-Karjalassa ja Helsingissä.

Lastensuojelun henkilöstömitoitusta tiukennettiin vuoden 2024 alussa niin, että yhdellä sosiaalityöntekijällä voi olla asiakkaana enintään 30 lasta. Aiemmin luku oli 35.

THL:n lastensuojelun osaamiskeskittymän kehittämispäällikön, dosentti **Laura Ylirukan** mukaan uusi mitoitus on ilmeisesti vähentänyt todellisia ylilyöntejä ja asiakasmäärään kiinnitetään nyt huomiota, mikä on tietysti tärkeää.

Kolikson haitallisena käänntöpuolella on kuitenkin se, että jonot omalle nimetylle sosiaalityöntekijälle kasvavat.

Odotusajat vaihtelevat joistain päivistä jopa kuukausiin.

– Alueet ovat kehittäneet kaikenlaisia - ei niin laillisiakaan - selviytymiskeinoja, kuten jonotustiimejä. Niissä käynnistetään perhetyötä tai muuta vastaavaa sille ajalle, kun odotetaan pääsyä lastensuojelun sosiaali-

lityöntekijän palveluihin.

Ongelmallista tässä mallissa on hänen mukaansa erityisesti se, että perhesosiaalityössä ei ole mitoitusta, ja siellä voi olla sataakin lasta yhden työntekijän asiakkaana. Lisäksi perhesosiaalityö on vapaaehtoista, joten sen toimivuus riippuu siitä, miten perhe motivoituu, ja onko sopivia palveluita tarjolla.

– Kyllähän tämä kokonaisuudessaan kertoo siitä, millainen paine lastensuojelussa on. Suunta on ollut pidempään huono miltei koko Suomessa, ja tilanne kärjistyi vuodenvaihteessa, kun mitoitus tiukkeni, Laura Yliruka sanoo.

Tapio Rädyn mielestä lastensuojelun mitoitussäännös on lapsen ja perheiden oikeuksia turvaava uudistus, mutta hänkin nostaa esille kolikon käänntöpuolen eli sen, että kun sosiaalihuollon asiakkuudessa ei ole mitoitussäännöstä, paineet ja jonot ohjataan sinne.

– Ihan päivän selvää on, ettei lapsi voi odottaa tarvitsemiaan lastensuojelun palveluja, vaan lapsen palvelujen tarve tulisi selvittää heti, hän sanoo.

Kehittäjäverkosto ja kuntien rooli

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pyrkii nyt yhdessä alueiden kanssa kehittämään lapsiperheille tarjottavaa tukea.

Keväällä käynnistetty Lastensuojelun kansallinen kehittäjäverkosto on ottanut tehtäväkseen hakea ratkaisuja asiakasmitoituksesta johtuvan lastensuojelun ja perhesosiaalityön välille syntyvän padon synnyttämiin ongelmiin.

Samalla haetaan uudistusta työnkuviin sekä työnjakoon eri lastensuojelun ammattilaisten välillä.

Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kunnat voisivat pestä kätensä lastensuojelusta, päinvastoin.

– Tarvitaan sivistystoimen ja sosiaali- ja terveystoimen entis-

iStockphoto

tä vahvempaa yhteistyötä, jotta tuen tarpeessa olevat lapset ja nuoret saavat sopivaa tukea oikeaan aikaan, Laura Yliruka toteaa.

– Keskiöön nousevat tällöin matalan kynnyksen palvelut sekä varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukena.

Hän kertoo, että THL rahoittaa lastensuojelun kehittämistä muun muassa 40 miljoonan euron EU-rahoitteisella SOILA-koordinaatiohankkeella, josta on mahdollista hakea rahoitusta uusien toimintatapojen ja sosiaalisten innovaatioiden kehittä-

- IHAN PÄIVÄNSELVÄÄ ON, ETTEI LAPSI VOI ODOTTAA TARVITSEMIAAN LASTENSUOJELUN PALVELUJA, VAAN LAPSEN PALVELUJEN TARVE TULISI SELVITTÄÄ HETI.

paljonkin, mutta hyvinvointialueiden ja kuntien pitää pystyä tekemään yhteistyötä, hän painottaa.

Lakiuudistuksesta apua?

Sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan lastensuojelun lainsäädännön kokonaisuudistusta.

Uudistustyö koostuu kahdesta vaiheesta. Ministeriön mukaan ensimmäisessä vaiheessa selkeytettiin lastensuojelun visio ja luotiin uudistuksen suuntaviivat. Konkreettisia uudistuksia on tehty vuodesta 2023 alkaen, ja tavoitteena on tuoda esitys eduskuntaan syksyllä 2025.

Asiantuntijoita kokonaisuudistus on puhuttanut jo useamman vuoden ajan, ja Tapio Rädyn mukaan suurin huolenaihe on mielenterveys- ja päihdehoidon järjestäminen alaikäisten sijaishuollossa.

- Tällä hetkellä lapsille ei järjestetä tarpeisiin vastaavaa päihdehoitoa sijaishuollossa käytännössä juuri lainkaan. Hoitamattomat päihde- ja mielenterveysongelmat näkyvät sijaishuollon lisäksi jälkihuollon kustannuksissa, hän sanoo.

Vaativa sijaishuolto pitäisi hänen mukaansa olla pelkästään julkisen puolen hoidettavana. Kun kunnat ovat lakkauttaneet omia laitoksiaan, on päädytty tilanteeseen, jossa yli 80 prosenttia sijaishoidon järjestämisestä on yksityisten palveluntuottajien hallussa. Se tarkoittaa Rädyn mukaan sitä, että alalla on myyjän markkinat.

- Toki meillä on ihan hyviä yksityisiä laitoksia, mutta kun mennään tosi herkälle alueelle eli vaativaan sijaishuoltoon ja moniongelmaisiin lapsiin, sen pitäisi olla julkisella puolella. Osa hyvinvointialueista onkin herännyt tähän, mutta ongelmana on

raha, sillä hyvinvointialueet joutuvat miettimään säästökohteita.

Räty oli valmistelemissa vuonna 2007 säädettyä lastenhuoltolakia. Hän pitää lain kokonaisuudistusta tärkeänä, sillä siihen on tehty vuosien mittaan useita ”pistemuutoksia”, jotka ehkä vain hämärtävät kokonaisuutta.

Toisekseen tilanne lastensuojelussa on muuttunut voimakkaasti parissa kymmenessä vuodessa.

- Muun muassa huostaanottojen määrä on kasvanut rajusti. Nyt tarvittaisiin huomattavasti lisää paukkuja avohuoltoon.

Räty kuitenkin suhtautuu kokonaisuudistuksen toteutumiseen tällä hetkellä varsin skeptisesti.

- Pääministeri on ilmoittanut, että jos sosiaali- ja terveysministeriö haluaa uudistaa lastensuojelulakia ja siitä aiheutuu kustannuksia, säästöt on löydettävä samalta momentilta, eli lastensuojelusta. Yhtälö tulee olemaan vaikea. En voi ymmärtää, mistä lastensuojelun palveluista ja varsinkin sosiaalityöstä voi säästää.

THL:n Laura Yliruka odottaa uudistusta, mutta niin ikään hieman epäillen. Hän kehuu viime hallituskauden aikana tehtyä visiota, mutta hän pelkää Tapio Rädyn tapaam, että nyt on lipsuttu kiinnittämään huomiota pääasiassa rikoksia tekevien nuorten asiaan.

- Kyseessä pitäisi olla kokonaisuudistus, mutta vaikuttaa siltä, että nyt keskitytään enimmäkseen rajoitustoimenpiteisiin.

Hän muistuttaa, että kävi lakiuudistuksessa miten tahansa, olennaista on pitää huolta lasten lisäksi myös sosiaalipuolen työntekijöistä.

- He tekevät kaikista suurimpia ihmisoikeuksiin meneviä päätöksiä. •

miseen. SOILA-hankkeissa on oltava hyvinvointialue mukana, mutta hakija voi olla muukin, kuten kunta.

Myös Tapio Räty painottaa kuntien roolia, sillä kunnissa tehdään nimenomaan ehkäisevää lastensuojelutyötä, kuten nuorisotoimintaa ja muuta vapaaehtoistoimintaa.

Mitä tulee kouluihin, hän toivoisi moniammatillista otetta, jossa opetushenkilökunta, kouluterveydenhuolto ja sosiaalityöntekijä toimisivat tiiviissä yhteistyössä, ja apua tarvitseva lapsi saataisiin ajoissa avun piiriin.

- Kunnissa pystytään tekemään

teksti | Maria Markus kuvat | Merja Ojala

LASTEN PUOLELLA – AINA

Lastensuojelun asiakasmäärät ovat nousseet jatkuvasti. Myös erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä on kasvussa. Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarisen mielestä ainoa ratkaisu on panostaa ennaltaehkäiseviin toimiin ja peruspalvelujen turvaamiseen.

Lapsiasiavaltuutettu **Elina Pekkarinen** muistaa, kuinka vahvasti hän koki jo pikkutyttönä, ettei lapsia oteta vakavasti.

Ja kuinka herkästi lapset palautettiin paikoilleen muistuttamalla, etteivät he mistään mitään ymmärrä.

Aikuiset eivät yksinkertaisesti kohdelleet lapsia reilusti. Eikä hän suostunut sitä hyväksymään.

– Mielestäni aikuiset olivat vähän lapasia. Meillä oli esimerkiksi pahasti alkoholisoitunut opettaja, mutta ei siihen kukaan aikuinen puuttunut. Ja kun olin tukioppilaana, meidät laitettiin keskenämme hoitamaan todella vaikeita kiusaamistapauksia, hän muistelee.

– Totta kai toin epäkohtia esille. Asenteeni oli aikuisten mielestä usein väärä. Olin hirveän äänekäs ja aika kärkeä. Sitä olen kai edelleenkin.

Lapsiasiavaltuutetun pestissä äänestyminen onkin tarpeen, sillä lasten ja nuorten väheksyntä ja ohittaminen

jatkuu hänen mukaansa edelleen.

– Mitä vaikeampi paikka, sen herkemmin mennään vahvemman asialla, olipa kyse sitten vaikkapa korona-ajan ratkaisuista tai viimeaikaisista sosiaaliturvan leikkauksista.

Hän kertoo huomanneensa, että lapsikortti otetaan herkästi esiin ja todetaan, että ”nämä ovat aikuisten asioita, eikä lasten kuulu näihin sekaantua”.

– Aina löytyy jokin turvallisuus-, talous- tai terveyspremissi, jonka puitteissa lasten oikeuksia voidaan ohittaa tai lanata.

Työkenttänä koko ihmiselämä

Suomeen perustettiin lapsiasiavaltuutetun virka vuonna 2005. Virkaa hoitavan päätehtävänä on edistää YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen tunnettuutta ja toteutusta Suomessa.

– Pyrkimyksenä on varmistaa, että lasten asema ja oikeudet ote-

taan huomioon lainsäädännössä ja päätöksenteossa, kuntien ja hyvinvointialueiden palveluissa sekä ihan perheiden arjessa. Toimenkuva on siis hyvin laaja ja pitää sisällään paljon muutakin kuin lastensuojeluasioita, vuonna 2019 virkaan valittu Elina Pekkarinen toteaa.

Lähtökohtana on se, että ihmisoi-keudet kuuluvat kaikille, myös jokaiselle lapselle. YK:n lapsen oikeuksien sopimus pitää sisällään pitkän listan oikeuksia, joita Pekkarinen luettelee ulkomuistista. Niitä ovat paitsi oikeus suojeluun, myös oikeus osallistumiseen sekä osuuteen yhteiskunnan voimavaroista. Se taas pitää sisällään oikeuden muun muassa koulutukseen, ravintoon, asumiseen, sosiaaliturvaan, leikkiin, vapaa-aikaan, lepoon ja terveyteen, suojelu puolestaan huumeista ja päihteistä vapaaseen ympäristöön, rikoksetto- muuteen ja väkivallattomuuteen.

– Eli kyseessä on valtava kenttä, joka pitää sisällään koko ihmiselämän.

Tuntuu, kuin myös Pekkarisen oma elämä olisi kietoutunut lasten oikeuksien ajamiseen, vaikka opintonsa hän aloittikin luonnontieteiden puolella. *jatkuu >*

MITÄ VAIKEAMPI PAIKKA, SEN HERKEMMIN MENNÄN VAHVEMMAN ASIALLA, OLIPA KYSE SITTEN VAIKKAPA KORONA-AJAN RATKAISUISTA TAI VIIMEAIKAISISTA SOSIAALITURVAN LEIKKAUKSISTA.

SUOMESSA LAPSIKÖYHYYS KOSKETTAA TOISTAISEKSI NOIN JOKA KYMMENETTÄ LASTA, JA TÄHÄN ASTI SUOMESSA ON ONNISTUTTU EHKÄISEMÄÄN ISOJA MARGINAALAJA.

jatkuu >

Isosta perheestä haaveillut nuori nainen sai ensimmäisen lapsensa jo 22-vuotiaana, ja reilun vuoden kuluttua siitä perhe kasvoi vielä kaksosilla.

– Totesin silloin, että ei helsinkiläiselle metsäekologille helposti töitä tule löytymään, ja samalla huomasin, että koin yhteiskunnalliset kysymykset paljon helpompina ymmärtää. Kun pääsin valtiotieteelliseen, tuntuu, kuin olisin päässyt kotiin. Opiskelin pitkälti kirjatenttien avulla, lastenhoidon ohessa.

Pekkarinen valmistui sosiaalityöntekijäksi, ja jonkin aikaa työskenneltyään kentällä hän väitteli nopeassa tahdissa tohtoriksi ja ryhtyi tutkijaksi.

Luonnontieteiden opinnoista jäi kuitenkin takataskuun rakenteita ja syy-seuraussuhteita tarkasteleva teoreettinen ajattelutapa, joka usein hänen mukaansa vielä puuttuu sosiaalityön puolelta.

– Ihmisten sosiaalisia ongelmia ajatellaan helposti yksilöpsykologisina asioina eikä nähdä sitä valtavaa sosiokulttuurista taakkaa, joka jopa ylisukupolisesti aiheuttaa syrjäytymistä ja marginalisoitumista. Mielestäni sosiaalista todellisuutta voi ja pitää tarkastella myös rakenteiden näkökulmasta ja huomioida syy-seuraussuhteet, joita siellä muodostuu.

Myös tutkijana ollessaan Pekkari- nen halusi säilyttää tarttumapinnan sosiaalityön käytäntöihin, joten hän toimi myös hallinto-oikeudessa lastensuojelun asiantuntijajäsenenä.

– Sitä kautta minulle muodostui sellainen asiantuntijuus, jonka koen hyödylliseksi myös lapsiasiavaltuutetun tehtävässä.

Hölmöläisten hommaa?

Elina Pekkarinen on nostanut vahvasti esiin huoltaan lapsia ja nuoria koskevasta kahtiajakautumisesta.

Osalla lapsiperheistä menee hyvin, ja lapsille voidaan hankkia yksityiset terveystalot ja harrastaa koulushoppailua.

Mutta osa on vaarassa luisua kauemmas marginaaliin.

Hän osoittaa varoitukseksi Iso-Britanniaan, jossa kolmasosa lapsista elää köyhyydessä ja luokkaerot ovat niin suuret, että eri yhteiskuntaluokkiin kuuluvat lapset eivät juuri koskaan edes kohtaa.

Suomessa lapsiköyhyys koskettaa toistaiseksi noin joka kymmenettä lasta, ja tähän asti Suomessa on onnistuttu ehkäisemään isoja marginaaleja. Mutta kuinka pitkään, jos eetos itseksensä pärjäävästä yksilöstä jatkuu vahvana ja rapautamme sosiaaliturvaa ja peruspalveluja, Pekkarinen kysyy.

– On oltava realistinen ja ymmärrettävä, että keskuudessamme on ihmisiä, jotka eivät syystä tai toisesta pysty, kykene, tai saa töitä. Meillä on tapahtunut iso rakennemuutos työmarkkinoilla, sillä matalammalla koulutuksella tai heikommalla kompetenssilla tehtävät työt ovat melko lailla kadonneet. Onko meillä yhteiskunnassa asemaa ja tehtävää ihmisille, jotka ponnistavat vähän heikommin eväin?

Pekkarinen julistautuu suureksi universaalien avun ystäväksi ja muistuttaa, että se hyödyttää myös parempiosaisten lapsia.

– Se, että kaikilla on pääsy välttämättömiin peruspalveluihin, muodostaa yhteiskunnan, jossa ihmiset

ON OLTAVA REALISTI JA YMMÄRRETTÄVÄ, ETTÄ KESKUDESSAMME ON IHMISIÄ, JOTKA EIVÄT SYYSTÄ TAI TOISESTA PYSTY, KYKENE TAI SAA TÖITÄ.

maksavat mielellään veroja. He tietävät, että heidän lapsensa saavat hyvää varhaiskasvatusta ja koulutusta, turvallisen ympäristön ja tukea myös, jos tapahtuu jotain kamalaa.

Nyt hänen mielestään tilanne sote-leikkausten Suomessa on vähän samanlainen kuin tarinassa, jossa hölmöläinen jatkaa peittoaan: leikkaamme pääpuolesta eli peruspalveluista, ja siirrämme patkän jalkopäähän eli raskaisiin palveluihin – jossa peitto lämmittääkin vähemmän.

– Onhan se oireellista, että viimeiset kolme vuosikymmentä lapsia on siirretty raskaiden palveluiden

piiriin enenevässä määrin sen sijaan, että torjuisimme ongelmia ennalta ja antaisimme lapsille ja perheille selkeää tukea, mitä ne tarvitsevat selviytyäkseen.

Se on myös kallista.

– Yksi sijoituslapsi maksaa yhteiskunnalle vuodessa noin 60 000 euroa, laitossijoituksessa vielä kolmanneksen enemmän.

Pekkarisen mukaan lastensuojelussa ei tarvittaisikaan välttämättä edes lisää rahaa nykyisen 1,2 miljardin jatkeeksi, jos raha suunnattaisiin ehkäiseviin toimiin ja peruspalveluihin.

Nyt leijonanosan vie sijaishuolto.

Pula pätevästä työntekijöistä

Lastensuojelun asiakasmäärät ovat viime vuosikymmeninä nousseet jatkuvasti. Myös erityistuettujen lasten määrä kasvaa koko ajan.

Ongelmia on pyritty ratkaisuun säätämällä lakeja, joilla henkilöstön määrää mitoitetetaan suhteessa asiakkaiden määrään tai jonotusaikojen pakotetaan lyhentämään.

Elina Pekkarisen mukaan tällainen lähestyminen tulee tiensä päähän hyvin pian meidän väestörakenteella.

– Meillä ei kerta kaikkiaan riitä ihmisiä tässä maassa ratkaisemaan

jatkuu >

jatkuu >

näitä ongelmia pelkästään tämän kaltaisilla säädöillä.

Ratkaisu löytyy hänen mukaansa ainoastaan ehkäiseviin palveluihin panostamalla sekä työntekijöiden työoloja parantamalla niin, että töissä olisi pätevää, pitkäaikaista henkilökuntaa.

– Lähes 40 prosenttia sosiaalityöntekijöiden viroista on nyt sellaisia, että siellä on joko epäpätevä työntekijä tai siellä ei ole ketään. Joillakin hyvinvointialueilla tilanne on vielä tätäkin heikompi. Esimerkiksi Kymenlaaksossa pätevät työntekijät ovat vähemmistössä.

Hän on myös sitä mieltä, että lastensuojelulle sysätään mahdottomia tehtäviä. Lapset ja nuoret, jotka tarvitsisivat ensisijaisesti terveyden- tai päihdehuollon palveluja, päätyvät monesti lastensuojeluun.

– Esimerkiksi vanhempien mielenterveys- tai päihdeongelmat tai lapsen itsensä vammaisuuteen tai psyykkisiin oireisiin liittyvät ongelmat eivät ole sellaisia asioita, joita lastensuojelu voi hoitaa.

Hyviäkin esimerkkejä kuitenkin löytyy.

Elina Pekkarinen nostaa esiin Etelä-Karjalan, jossa jo kymmenen vuotta sitten alettiin kääntää laivaa toiseen suuntaan, eli ryhdyttiin panostamaan ehkäiseviin palveluihin ja palkattiin lisää kotipalvelun perhetyöntekijöitä, jotka auttavat perheitä ihan konkreettisesti selviämään arjesta.

– Siellä lastensuojeluluvut ovat nyt juuri sen näköisiä, kuin niiden normaaliyhteiskunnassa pitäisikin olla. Ja muutos tapahtui kahdessa vuodessa.

Hän toivoisikin, että kunnat ja alueet tekisivät nyt benchmarkkaamista siinä, missä on onnistuttu ja missä on mennyt hyvin. Hän suuntaa viestinsä erityisesti kunnille.

– Kunnilla on tässä valtava paikka vaikuttaa.

Katse kuntiin

Elina Pekkarinen kertoo haluavansa ajatella hyvinvointialueuudistusta reformina, jossa kunnat sosiaali- ja terveydenhuollon taakasta vapautuneina voivat panostaa vapaammin ehkäiseviin palveluihin.

– Kunnathan ovat tällä hetkellä ne, jotka järjestävät kaikki universaalit peruspalvelut, joilla ehkäistään vakavampia ongelmia ja edistetään ihmisten hyvinvointia.

Hän on kuitenkin seurannut huolissaan hyvinvointialueiden rahoitusvajeesta johtuvia kuntien rasitteiksi kaatuvia laskuja.

Hän myös nostaa esiin sen, että tällä hetkellä lapsiperheet tulevat kunnille valitettavan kalliiksi, sillä onhan kuntien vastuulla järjestää perheille varhaiskasvatuksen ja koulun palvelut, ja ne haukkaavat tällä hetkellä valtaosan kuntien budjeteista.

– Toivon suuresti, että tilanne korjaantuisi ja kunnat voisivat keskittyä siihen hyvän tekemiseen ja ongelmien ehkäisyyn, mihin niillä nyt ainakin periaatteessa on kaikki mahdollisuudet.

Hän pelkää, että kunnissa, mutta myös hyvinvointialueilla, voi olla vaikea hahmottaa hyötyjä, joita tulee ehkäisevistä toimista, kun sote-palvelut ovat nyt siirtyneet hyvinvointialueille.

ON LYHYTNÄKÖISTÄ LEIKATA JÄRJESTÖILTÄ RAHOITUSTA, SILLÄ NE TEKEVÄT PALJON ENEMMÄN, KUIN MITÄ NIIDEN TOIMINTA MAKSAA.

– Olisi tärkeää, että päättäjät osaisivat tarkastella asioita laajassa mittakaavassa ja valtuustokautta pidemmälle.

Panostaminen lapsuuteen on viisas investointi, sillä jokainen syrjäytynyt ihminen tulee todella kalliiksi yhteiskunnalle.

– Eikä se kalleus ole pelkästään taloudellista tappiota, vaan myös inhimillistä kärsimystä, hän painottaa ja muistuttaa, että yhteys lapsiperheiden ja kuntien elinvoiman välillä on kiistaton.

ELINA PEKKARINEN

SYNTYNYT: Helsingissä

ASUU: Jyväskylässä

IKÄ: 48

KOULUTUS: valtiotieteiden tohtori ja dosentti, laillistettu sosiaalityöntekijä

TEKEE: lapsiasiavaltuutettu, syksystä lähtien myös Euroopan lapsiasiavaltuutettujen verkoston ENOC:n puheenjohtaja

MOTTO: Asioilla on tapana järjestyä

KIRJA YÖPÖYDÄLLÄ: Thomas Mannin Taikavuori

HARRASTAA: Kuntosalia sekä koiranäyttelyitä tanskandoggi Hannan ja unkarinvizsla Pullan kanssa. Omistaa metsästyskortin ja aseluvan, mutta keskittyy metsässä koirien ohjaamiseen ja lintujen havainnointiin.

PERHE: kolme aikuista lasta ja 2-vuotias lapsenlapsi

– Kun monet kunnat kärvistelevät väestön vanhenemisen ja muuttotapion parissa, lapsiperheet varmasti säteilevät kunnan elinvoimaisuutena pitkällä tähtäimellä.

Pekkarinen peräänkuuluttaa nyt myös ymmärrystä sen suhteen, kuinka tärkeä rooli kolmannen sektorin toimijoilla on hyvinvoinnin edistämisestä.

On lyhytnäköistä leikata järjestöiltä rahoitusta, sillä ne tekevät paljon enemmän, kuin mitä niiden toiminta maksaa.

– Niillä on valtava määrä vapaaehtoistyöntekijöitä, jotka tekevät sitä työtä, joka kaatuu kuntien tai hyvinvointialueiden tehtäväksi isolla rahalla, jos niiden toiminnat ajetaan alas.

Fiksuin nuorisokoskaan

Viime aikoina otsikoissa on ollut isosti nuorison tekemä väkivalta, jo-

hon on tullut uusia nöyryyttäviä elementtejä, kuten riisuttamista ja kuvaamista.

Elina Pekkarinen muistuttaa kuitenkin, että julkisessa keskustelussa nuoret ovat aina olleet ongelma ja nuorisokoskaan on ollut aina ”pilalla”.

Hän on vahvasti sitä mieltä, että vaikka nuorisolla on lisääntyvässä määrin pahoinvointia, ahdistusta, epävarmuutta ja pelkoa tulevaisuuden suhteen, meillä on nyt fiksuin, koulutetuin, taitavin ja vuorovaikutteisin nuorisokoskaan.

– On totta, että nuorten keskuudessa esiintyy tällä hetkellä enemmän väkivaltaa kuin kymmenen vuotta sitten. Väkivaltaa on kuitenkin vähemmän kuin kaksikymmentä vuotta sitten. Toki se, että hyvä trendi on lähtenyt kääntymään huonommaksi, edellyttää välittömästi kunnollisia interventioita ja sen ymmärtämistä, mitä nuorten keskinä-

NUORET ITSE SANOVAT, ETTÄ TÄTÄ UUDENLAISTA VÄKIVALTAKULTTUURIA JA NÖYRYTTÄMISTÄ ON JATKUNUT JO VUOSIA, JA NYT TE ALATTE VASTA HUOMATA.

sessä kulttuurissa nyt tapahtuu, hän miettii.

– Nuoret itse sanovat, että tätä uudenlaista väkivaltakulttuuria ja nöyryyttämistä on jatkunut jo vuosia, ja nyt te alatte vasta huomata.

Hän muistuttaa, että perusasemat, joita lapsi ja nuori tarvitsee, eivät ole mitään kovin erityistä. Ennen kaikkea lapsi tarvitsee vakautta, turvallisuutta ja huolenpitoa, ja kokemuksen siitä, että hänet nähdään ja häntä kuullaan, ja että hän on merkityksellinen.

– Näillä eväillä pääsee jo tosi pitkälle. Eivätkä ne edellytä edes hirveästi rahaa.

Haastattelun lopuksi lapsiasiavaltuutettu vaatii, että lasten ja nuorten oikeuksia pidetään esillä muulloinkin kuin juhlapuheissa ja silloin, kun se edistää esimerkiksi päättäjän omaa agenda.

– Lapset eivät äänestä, eli heidän tai nuorten asioiden edistäminen ei välttämättä ole vaaleissa valittavalle päättäjälle se hedelmällisin kohderyhmä. Pelkään, että tämä asetelma tulee vielä pahenemaan, kun lasten määrä vähenee ja vanhusten määrä kasvaa, ja tehdään yhä enemmän politiikkaa, joka miellyttää ikäihmisiä. •

teksti | Maria Markus

MITEN KOULULAISILLA MENEET?

Kouluterveyskyselyn mukaan suuri osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä. Monet kyselyn tuloksista ovat kuitenkin heikentyneet viime vuosina, ja siksiinkin niihin olisi nyt tärkeää paneutua ajatuksella.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) joka toinen vuosi toteuttama Kouluterveyskysely kertoo paljon koululaitoksen arjesta ja samalla lasten ja nuorten hyvin- tai pahoinvoinnista.

Kunnissa olisi syytä perehtyä tuloksiin huolella, sillä monia kyselyn teemoista voi ajatella kuntatason asioina, lähtien hyvin konkreettisista lasten ja nuorten arkeen vaikuttavista käytänteistä, kuten kouluruokailusta.

– Kyselyn mukaan noin joka kolmas 8. ja 9.-luokkalainen ei syö koululounasta joka päivä ja 28 prosenttia kokee, ettei kouluruuan syömiseen ole varattu tarpeeksi aikaa, THL:n kehittämispäällikkö **Jenni Helenius** kertoo.

Noin joka neljäs kyselyyn vastanneista 8. ja 9.-luokkalaisista on kokenut, että oppilaitoksen fyysiset työolot ovat häirinneet opiskelua. Yleisimmin mainittiin huonot wc-, pukeutumis- tai peseytymistilat, epä mukavat työtuolit tai -pöydät tai tunkkainen ilma.

Ahdistaa ja kolottaa

Vaikka vuonna 2023 kerätyissä tiedoissa näkyy positiivisiakin signaaleja, kuten se, että 8. ja 9.-luokkalaisen kokemus hyvästä työrauhasta on

aiempaa yleisempää, oppilaiden hyvinvointiin liittyvät tulokset kokonaisuutena ovat Jenni Heleniuksen mukaan heikentyneet viime vuosina.

– Esimerkiksi terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokeneiden lasten ja nuorten osuus on kasvanut. Tämä pitäisi ottaa huomioon palvelujen resursoinnissa ja saavutettavuudessa, Helenius miettii.

Suuri osa lapsista ja nuorista voi toki edelleen hyvin, on tyytyväinen elämäänsä ja arkirytmii on kunnossa, mutta osan hyvinvointia kuormittavat monet erilaiset tekijät, kuten sairastelu, ahdistuneisuus, kiusaaminen tai yksinäisyys.

Ahdistuneisuus on yleistynyt erityisesti tytöillä. Kyselyn mukaan keväällä 2023 noin kolmannes tytöistä perusopetuksen 8. ja 9. luokalla, lukiossa ja ammatillisessa oppilaitoksessa koki kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Samanikäisistä pojista ahdistuneisuutta koki vuosina 2019–2023 alle 10 prosenttia.

Monipaikkakipua, eli kipua ainakin kolmessa kehonosassa, koki lähes päivittäin 13 prosenttia perusopetuksen 8. ja 9. luokkien tytöistä, ja pojista noin 6 prosenttia. Useimmiten kipua koettiin päässä, niskassa, hartioissa tai jaloissa.

jatkuu >

iStockphoto

OPPILAIDEN HYVINVOINTIIN LIITTYVÄT
TULOKSET KOKONAISUUTENA OVAT
HEIKENTYNEET VIIME VUOSINA.

TILASTOISSA NÄKYY MYÖS SOSIAALISTEN TILANTEIDEN PELON YLEISYYS.

jatkuu >

Oppilaiden ilmoittamat sairauspoissaolojen määrät kasvoivat merkittävästi vuosiin 2017 ja 2019 verrattuna.

Vähintään kerran kuukaudessa sairauden vuoksi poissa koulusta kertoi olleensa useampi kuin joka kolmas 8. ja 9. luokan oppilaista, kun aiempien vuosien kyselyissä säännöllisiä poissaoloja ilmoitti vain joka neljäs.

Poissaolot voivat johtaa vaikeuksiin oppimisessa, ja poissaolojen määrää seurataan kouluissa.

– Syyt voivat olla monenlaisia, ja turvallisella ilmapiirillä pyritään tukemaan kouluun kiinnittymistä. Poissaolot ovat huolestuttavia siksi, että jos koulu jää kesken, alkaa elämässä helposti huono kierre.

Kuulunko kouluun ja porukkaan?

Huolta aiheuttaa myös se, että koulusta pitävien lasten ja nuorten osuus on laskenut.

Jenni Helenius kertoo, että 8. ja 9.-luokkalaiset pitävät koulunkäynnistä vähiten. Vain noin puolet heistä koki, että oppimisympäristön ilmapiiri on hyvä, eli että luokassa on hyvä työrauha, siellä uskaltaa ilmaista mielipiteensä ja oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä.

Koulussa viihtymiseen vaikuttaa vahvasti tunne siitä, kuuluuko kouluyhteisöön vai ei. Kouluterveyskyselyssä kouluilmapiiriä pyritään arvioimaan monin eri kysymyksiin, kuten saavatko oppilaat opettajalta yhdenvertaista ja oikeudenmukaista kohtelua ja onko luokan tai opiskeluryhmän ilmapiiri sellainen, että se tukee mielipiteen ilmaisua.

– On tosi tärkeää, että lähellä olevat aikuiset ovat kiinnostuneita lasten ja nuorten kuulumisista, ja että

iStockphoto

KOULUTERVEYSKYSELY

Kouluterveyskyselyssä kerätään joka toinen vuosi seurantatietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saannista ja palveluista. Seuraavan kerran kyselyyn vastataan ensi keväänä ja tulokset julkaistaan syyskuussa 2025.

Tietoja on kerätty perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa käyville vuodesta 1996, lukioissa vuodesta 1999 ja ammatillisissa vuodesta 2008 sekä perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyville vuodesta 2017 alkaen.

Kysely toteutetaan opettajan ohjaamana luokkakyselyinä. Oppilaat/opiskelijat vastaavat nimettömästi ja osallistuminen on vapaaehtoista.

Keväällä 2023 Kouluterveyskyselyyn vastasi lähes 103 000 perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaista (83 %), noin 91 000 perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista (73 %), noin 45 000 lukion 1. ja 2. luokan opiskelijaa (68 %) sekä reilut 21 000 ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden alle 21-vuotiasta opiskelijaa (31 %).

Kysely ja sen tulokset ovat maksuttomia oppilaitoksille ja kunnille. Uusia tuloksia julkaistaessa kunnille ja oppilaitoksille pidetään webinaareja aiheesta, ja tuloksia kannustetaan hyödyntämään hyvinvointijohtamisessa, esimerkiksi laadittaessa hyvinvointistrategiaa, lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa tai lastensuojelusuunnitelmaa.

koulussa tutustutetaan oppilaita toisiinsa ja keskustellaan asioista.

Koulussa viihtymistä nakertaa myös kiusaaminen.

Tuoreimman kyselyn mukaan vähintään kerran viikossa kiusaamista kokeneiden määrä on alkanut kasvaa. Viikoittaista kiusaamista muiden oppilaiden taholta oli kokenut hieman alle joka kymmenes perusopetuksen 4. ja 5. luokan sekä 8. ja 9. luokan oppilaita.

– Kouluterveyskyselyssä on seurattu viikoittain koettua kiusaamista vuodesta 1996 lähtien. Vuoteen 2019 asti kehitys oli hyvään suuntaan, mutta sen jälkeen viikoittaisia kiusaamiskokemuksia oli aiempaa enemmän. Koulujen kiusaamisen vastaisen työn pitkäjänteisyys ja kiusaamistilanteiden käsitteleminen on tärkeää.

Fyysisen uhan kokemukset oli-

vat yleisimpiä 8. ja 9. luokan pojilla, heistä noin joka viides oli kokenut sitä. Viimeksi kuluneen vuoden aikana fyysistä uhkaa kokeneiden osuus on hieman kasvanut.

Kiusaamiseen liittyy myös porukan ulkopuolelle jättäminen. 8. ja 9.-luokkalaisista tytöistä sitä kokee 17 prosenttia, pojista 11 prosenttia.

Yksinäisyyden kokemusta lisäsi selvästi koronapandemia. Se aiheutti tyttöjen osalta 6–7 prosenttiyksikön nousun. Joka viides 8. ja 9.-luokkalaisten tyttö oli kokenut yksinäisyyttä

melko usein tai jatkuvasti.

– Kyseessä on usein myös kokemus siitä, etteivät ihmissuhteet vastaa sitä, mitä toivoisi. Kaveritakin saattaa olla, mutta kokemus kuitenkin on, ettei tule ymmärretyksi, tai kaverisuhteet eivät ole sellaisia, kuin haluaisi, Helenius sanoo.

– Iällä näyttää olevan paljon merkitystä yksinäisyyden kokemiseen. Alakoulussa melkein kaikilla on joku kaveri, ja yksinäisyys on paljon vähäisempää.

jatkun >

PELKOIHIN VARMASTI VAIKUTTAA SEKIN, JOS LUOKASSA SAA PITÄÄ PUHELIMIA. OPPILASTA VOI PELOTTAA, ETTÄ JOKU OTTAA KUVAN TAI NAUHOITTA.

USEAMPI KUIN JOKA KOLMAS TYTÖISTÄ JA NOIN JOKA VIIDES POJISTA OLII KYSELYN MUKAAN YRITTÄNYT VIETTÄÄ VÄHEMMÄN AIKAA NETISSÄ, MUTTA EI OLLUT ONNISTUNUT SIINÄ.

jatkuen >

Tilastoissa näkyy myös sosiaalisten tilanteiden pelon yleisyys. Se ei Heleniuksen mukaan liity välttämättä suoraan koulunkäyntiin, mutta moni välttää joitakin tilanteita nolatuksi tulemisen pelossa. Osa kokee vaikeuksia suullisessa esiintymisessä.

– Pelkoihin varmasti vaikuttaa sekin, jos luokassa saa pitää puhelimia. Oppilasta voi pelottaa, että joku ottaa kuvan tai nauhoittaa.

Vapetus pitää pintansa

Kouluterveyskyselyssä kartoitetaan myös lasten ja nuorten päihdeiden käyttöä ja muita riippuvuuksia.

Tuoreimmassa kyselyssä selvisi, että aiempi hyvä kehitys tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön vähenemisessä kokonaisuutena tupakkalain tavoitetta kohti pääsääntöisesti pysähtyi tai kääntyi nousuun vuosina 2021–2023. Esimerkiksi sähkösavukkeen käytön aiempi väheneminen pysähtyi, ja kokeileva käyttö yleistyi jo 4. ja 5. luokan oppilailla.

Nyt nuorilta kysyttiin ensimmäistä kertaa nikotiinipussien käytöstä. Niiden käyttö on yleisintä ammattiin opiskelevilla pojilla, joista 42 prosenttia oli käyttänyt niitä vähintään kerran ja viisi prosenttia päivittäin.

Tupakkalain alaisia tuotteita hankitaan alaikäisenä pääsääntöisesti ka-

vereiden hakemana tai tarjoamana. Sosiaalisen median kanavat muodostavat merkittävän hankintalähteen, erityisesti nuuskalle ja sähkösavukkeille.

Alkoholinkäyttö näyttää sen sijaan kääntyneen laskuun, sillä vuonna 2023 raittiiden nuorten osuus kasvoi hieman kaikilla kouluasteilla vuoteen 2021 verrattuna. Kannabista vähintään kerran kokeilleiden osuus pysyi ennallaan perusopetuksen 8. ja 9. luokilla ja pieneni hieman toisella asteella.

Huomiotta ei voi jättää myöskään yhtä nykyajan tyypillisimmistä toiminnallisista riippuvuuksista, netti-riippuvuutta.

Useampi kuin joka kolmas tytöistä ja noin joka viides pojista oli kyselyn mukaan yrittänyt viettää vähemmän aikaa netissä, mutta ei ollut onnistunut siinä. Useampi kuin joka kymmenes nuori kertoi, että ei ollut usein syönyt tai nukkunut netin takia.

Elintavoissa pientä muutosta parempaan

Entäs ne ilonaiheet?

Jenni Heleniuksen mielestä niitäkin löytyy, vaikka kyselyn kysymyksenasettelut ovat lähtökohtaisesti melko huolipainotteisia. Hän nostaa esiin sen, että pitkällä aikavälillä yhä useampi nuori kokee, että opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä heille kuuluu. Myös lasten ja nuorten keskusteluyhteys vanhempien kanssa on yleensä ottaen hyvä.

– Kun kysyttiin, onko koulussa joku aikuinen, jonka kanssa voisi tarvittaessa puhua mieltään painavista asioista, noin puolet vastasi, että on. Lisäksi suurin osa 4.– ja 5. -luokkalaisista, noin 90 prosenttia, koki vanhempiensa tukevan ja kannustavan häntä usein.

Kyselyn tuloksista voi löytää pieniä positiivisia signaaleja myös lasten ja nuorten elintapoihin liittyen. Esimerkiksi vähintään tunnin päivässä liikkuvien osuus kasvoi hieman lähes kaikissa ikäryhmissä. Myös arkisin

alle kahdeksan tuntia nukkuneiden nuorten osuus pienentyi.

Perusasiat kuntoon

Jenni Heleniuksen tärkein neuvo kunnille on huolehtia siitä, että opetusryhmät kouluissa olisivat riittävän pieniä. Silloin opettajat ehtivät huomioida jokaisen oppilaan.

Toisena tärkeänä asiana hän painottaa sitä, että perusopetusta kehitettäessä ja oppimisen edellytyksiä pohdittaessa olisi tärkeää katsoa lapsen ja nuoren arkea ja hyvinvointia kokonaisuutena, ja ottaa vanhemmat mukaan keskusteluun.

– Itseäni mietityttää esimerkiksi se, että on lapsia, jotka eivät jaksa keskittyä koulussa, koska ovat väsyneitä tai levottomia. Aamupala on saattanut jäädä väliin, tai puhelin vie huomion, tai esimerkiksi kaverisuhteissa on jännitteitä tai kotona huolia. Tähän olisi haettava ratkaisuja yhteistyössä kodin ja koulun kanssa huolenpidolla, keskusteluilla ja myös päivärytmiä vahvistamalla.

Hän on sitä mieltä, että elintapaohjaus ei ole pelkästään opiskeluhuollon asia, vaan se kuuluu kaikille aikuisille, jotka lapsen tai nuoren arkeen kuuluvat.

– Se lähtee ihan siitä, että huolehditaan lapsen ruokailuista, innostetaan liikkumaan ja kerrotaan, miksi kannattaa mennä ajoissa nukkumaan. Kysytään kuulumisia ja kuunnellaan. Ympäriällä olevat aikuiset voivat tehdä paljonkin. •

➔ *Lisää tietoa kyselystä*
thl.fi/kouluterveyskysely

Totti Snelmann

kirjoittaja on Kuopion nuorisovaltuuston jäsen, hallituksen puheenjohtaja

Nuorena kuntapäätäjänä – miksi sinunkin pitäisi harkita mukaan lähtemistä?

Viime vuosina nuorten osallisuus kuntapäätöksenteossa on saanut entistä enemmän huomiota, ja hyvä niin.

Kuntien päätöksillä on merkittävä vaikutus meidän kaikkien elämään, erityisesti nuorten, jotka ovat tulevaisuuden rakentajia. Mutta miksi nuoren pitäisi olla kiinnostunut kuntapolitiikasta, ja mitä kunnat voivat tehdä parantaakseen lasten ja nuorten elinolosuhteita?

Miksi nuorten ääni on tärkeä?

Kuntapolitiikka ei ole vain harmaantuneiden poliitikkojen pelikenttä. Päinvastoin, nuorten näkemykset ja ideat voivat tuoda raikkaita ja innovatiivisia ratkaisuja paikallisiin ongelmiin. Kun nuoret osallistuvat päätöksentekoon, he tuovat mukanaan ajankohtaisia näkökulmia koulutukseen, harrastusmahdollisuuksiin, ympäristönsuojeluun ja moniin muihin elämän osa-alueisiin. Heidän näkemyksensä voivat auttaa rakentamaan kuntia, jotka ovat entistä elinvoimaisempia ja houkuttelevampia kaikille asukkaille.

Mitä kunnat voivat tehdä lasten ja nuorten hyväksi?

Kuntien rooli lasten ja nuorten elinolosuhteiden parantamisessa on keskeinen. Hyvinvoiva nuoriso on koko yhteisön etu, ja siihen voidaan vaikuttaa monin tavoin. Kunnat voivat panostaa laadukkaaseen koulutukseen, tarjota monipuolisia harrastusmahdollisuuksia ja varmistaa, että nuorilla on turvalliset ja terveelliset elinolosuhteet. Lisäksi

kuntien tulisi tukea nuorten mielenterveyspalveluja ja tarjota apua silloin, kun sitä tarvitaan.

Omat motivaationi kuntapolitiikkaan

Lähdin mukaan kuntapolitiikkaan, koska halusin vaikuttaa Kuopion kehitykseen ja varmistaa, että nuorten ääni kuuluu päätöksenteossa. Olen aina ollut kiinnostunut turvallisuudesta ja koulutuksesta, ja halusin varmistaa, että nämä teemat saavat ansaitsemansa huomion. Uskon, että nuoret ovat iso osa meidän jokapäiväisen turvallisuuden tekijöitä sillä nuorten turvallisuuden tunne heijastuu aina koulusta kotiin asti.

Miksi sinunkin pitäisi harkita mukaan lähtemistä?

Kuntapolitiikkaan osallistuminen ei vaadi erityistä koulutusta tai kokemusta – riittää, että on halu vaikuttaa ja oppia. Nuorena kuntapäätäjänä voit oppia paljon yhteiskunnasta, verkostoitua ja kehittää taitoja, joista on hyötyä niin työelämässä kuin muussakin elämässä. Lisäksi saat mahdollisuuden vaikuttaa asioihin, jotka koskettavat sinua ja ikätoveritasi suoraan.

Osallistumalla kuntapolitiikkaan voit olla mukana rakentamassa parempaa huomista. Nuorten näkemykset ovat arvokkaita, ja niiden kuuleminen voi tehdä kunnista entistä parempia paikkoja asua ja elää. Jos siis olet kiinnostunut vaikuttamisesta ja haluat olla mukana tekemässä muutosta, harkitse rohkeasti mukaan lähtemistä. Sinun äänesi voi olla juuri se, joka tarvitaan.

Iso ja monimutkainen haaste: MISTÄ TULEVAISUUDEN TYÖNTEKIJÄT?

Kuntien ja hyvinvointialueiden työvoimapulasta julkaistiin huolestuttavia lukuja pitkin kevättä. Vaikuttaviin ratkaisuihin on asiantuntijoiden mukaan vielä pitkä matka.

Lievää positiivista kehitystä, toteaa Kevan asiantuntia **Ismo Kainulainen** kuntien työvoiman saannista keväällä julkaistun kuntapäätäjäbarometrin pohjalta.

Nyt 44 prosenttia vastanneista kuntapäätäjistä arvioi, että hakijoita avoimiin tehtäviin on riittävästi, kaksi vuotta sitten samoin vastasi vain 27 prosenttia.

Hyvinvointialueiden tilannetta Kainulainen sen sijaan luonnehtii katastrofiksi. Vastaajista 86 prosenttia arvioi, ettei avoimiin paikkoihin ole riittävästi hakijoita.

– Luku on minusta erittäin, erittäin korkea, Kainulainen sanoo.

Sivistys ja hoito heikoissa kantimissa

Kunnissa suurin pula on edelleen sivistystoimen asiantuntijoista, mutta myös teknisestä henkilöstöstä.

Kevan julkaiseman Kuntien työvoimaennusteen mukaan vuonna 2022 koko maasta puuttui 6 000 lastentarhanopettajaa ja 2 400 erityisopettajaa.

Sekä sairaanhoitajien että lähihoitajien tarve oli kasvanut Kevan edelliseen analyysiin verrattuna rajusti. Sairaanhoitajia olisi vuonna 2022 tarvittu koko maahan 16 000 ja lähihoitajia 8 800 lisää.

Hyvinvointialueiden tilannetta kuvaa myös puute yli 4 000 sosiaali-

työntekijästä ja tuhannesta psykologista.

Kevan analyysi on laadittu koulutuspaikkoja, kuntatyöntekijöiden eläköitymistä, avoimia työpaikkoja ja työvoimaa kuvaavien tilastojen pohjalta. Työvoimapulan arviot ja ennusteet vaihtelevat käytetyn aineiston ja menetelmien mukaan.

Sosiaali- ja terveysministeriö laati hallitusneuvotteluihin muistion, jossa luotettavana pidettiin toimipaikkahaastatteluihin perustuvaa arviota. Sen mukaan sote-alan kokonaistyövoimapula oli 18 000 henkilötyövuotta vuonna 2022 ja alalta puuttui 6 000 lähihoitajaa, 5 000 sairaanhoitajaa ja 1 000 lääkäriä.

Valtioneuvoston Sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilöstötarpeen ennakointi -raportti puolestaan ulottaa ennusteensa vuoteen 2040 saakka. Se on laadittu työvoimatarvetta ja kansantaloutta kuvaavien mallien ja työssäkäynnin tilastojen pohjalta.

Raportin mukaan sote-sektori työllisti vuonna 2019 kaikkiaan 304 361 henkilöä ja lisätarve vuoteen 2030 mennessä on 28 000, vuoteen 2040 mennessä lähes 60 000 henkilöä.

Eläkkeeltä töihin, kannustetaan Kevasta

Pula ja ennusteet kertovat, että kovaa vauhtia pienenevistä ikäluokista merkittävän osan olisi suunnattava jatkossa työvoimapula-aloille, erityi-

sesti sote-alan ammattilaisiksi, jotta Suomi kykenisi jatkossa hoitamaan ihmisensä.

Siksi monipuolisempien ratkaisujen tarve on ilmeinen. Sellaisia meillä ei Ismo Kainulaisen mukaan ole vielä käytössä eikä valtion taholta esitetty vaikka palvelutarve kasvaa aloilla, joissa on työvoimapulaa ja joista jätetään kiihtyvässä tahdissa eläkkeelle.

Keva on kysynyt kuntapäätäjiltä, miten osaajapulaa on ratkottu.

– Kunnissa on käytetty rekrytoinnin erityistoimia, joista palkkaratkaisut ja työsuhte-edut ovat suosituimpia, Kainulainen kertoo.

Jos haetaan koko maahan laajemmin vaikuttavia ratkaisuja, Kevassa nostettaisiin pöydälle eläkeläisten työvoiman käyttöönotto, erityisesti sote-aloilla.

Kevan kyselyn mukaan kahta viidestä soten eläkeläisestä työ kiinnostaisi.

– Suomessa eläkeläistyöskentely on muihin Euroopan maihin ja Pohjoismaihin verrattuna paljon vähäisempää ja on päivänselvää, että tämä tulee muuttumaan. Toivon että valtio kannustaisi tähän, Kainulainen linjaa.

jatkuen >

**KEVAN KYSELYN MUKAAN
KAHTA VIIDESTÄ SOTEN
ELÄKELÄISESTÄ TYÖ KIINNOSTAISII.**

PULAA ON LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖNTEKIJÖISTÄ, PUHETERAPEUTEISTA, PSYKOLOGEISTA, LÄÄKÄREISTÄ JA HAMMASLÄÄKÄREISTÄ.

jatkuu >

Ulkomailta tulevassa työvoimassa Kainulainen näkee paljon mahdollisuuksia, mutta muistuttaa että pulaa on muuallakin.

EU-komission käynnistämää keskustelua työvoimapulasta Kainulainen kehottaa seuraamaan tarkkaan.

– Samaan aikaan on pidettävä huolta nuoristamme. Koulutuksen rakenteista ei pitäisi tässä tilanteessa leikata, koska työvoimapulan huippua ei ole nähty. Se on vielä tulossa, Kainulainen painottaa.

KT: Koulutukseen tarvitaan merkittäviä lisäyksiä

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT:n pääekonomisti **Juho Ruskoaho** kertoo, että KT:ssa on pitkään

peräänkuulutettu aidosti vaikuttavia toimia. Niitä ovat koulutuspaikkojen lisääminen, työperäinen maahanmuutto ja ammattilaisten työpanoksen järkevä hyödyntäminen eli mitoitusten ja pätevyysvaatimusten kriittinen tarkastelu.

Uuden varhaiskasvatuslain myötä kysyntä alan korkeakoulutetuista kasvaa, kun yksikössä kahdella kolmasosalla henkilökunnasta tulee olla pätevyytenä varhaiskasvatuksen opettaja tai sosionomi.

Ruskoahon mukaan laillistettujen ammattilaisten pulaa voidaan paikata koulutuksella, mutta pula pahenee sinä aikana, jolloin uusi työvoima vasta opiskelee.

– Paikkoja on monilla aloilla lisätty, mutta liian vähän ja liian myöhään. Lisäyksiä olisi jatkettava edelleen, sillä riittämättömät koulutusmäärät tulevat lopulta kalliiksi. Esimerkiksi kun varhaiskasvatuksen opettajien tarve tuplaantuu, tarvitaan merkittävä koulutuslisä.

Eniten Ruskoahoa huolestuttaa hyvinvointialueiden korkeasti koulutetun työvoiman saanti.

Pulaa on lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä, puheterapeuteista, psykologeista, lääkäreistä ja hammaslääkäreistä.

Tässä tilanteessa leikkaukset hyvinvointialueiden rahoitukseen vievät toiminnan hyvin ahtaalle.

– Myös yksityisen hoidon Kela-korvausten nosto voi heikentää julkisen sektorin kilpailukykyä työvoimasta. Se heikentää myös julkisen sektorin mahdollisuuksia hoitaa terveyttä tasa-arvoisesti ja on siksi epätarkoituksenmukainen, Ruskoaho sanoo.

Hoitajamitoitusten kiikkulauta

Juho Ruskoaho toteaa, että tilanteen vahvimmat ajurit ovat väestön ikääntyminen, mikä lisää hoidon tarvetta, mutta myös diagnostiikan ja

hoidon kehittyminen.

– Nämä megatrendit jatkuvat myös tulevaisuudessa. Teknologinen kehitys vaatii lisää osaajia, jotta ihmiset voidaan jatkossakin hoitaa hyvin.

Iso tilannetta monimutkaista tekijä, joka vaikeuttaa ratkaisuja kunnissa, on syntyvyyden romahtaminen.

– Suomi ei ole tässä kehityskulussa yksin, mutta meillä laskeva kehitys on käsittämättömän raju. Ikärakenteemme on sellainen, että työperäistä maahanmuuttoa tarvitaan lisää. Se edellyttää tänne tulevien osaamisen tunnistamista ja jouhevaa lisäkoulutusta, Ruskoaho sanoo.

KT:ssa katsotaan, että sote-alan kelpoisuusvaatimuksia ja henkilökunnan mitoituksia on tarpeen helpottaa.

Ruskoaho kehottaa pohtimaan työnjakokysymyksiä: sitä, millä koulutuksella työhön voi osallistua ja millä osaamisella palveluita voidaan parhaiten tuottaa.

Hallituksen linjaama vanhuspalvelulain hoitajamitoituksen laskeminen voi olla askel tähän suuntaan, mutta Ruskoahon mukaan on mahdollistettava myös se, että ammattilaisia voidaan kohdentaa hyvinvointialueille suurimman tarpeen mukaan.

Kevan Ismo Kainulainen toteaa, että on vaikea arvioida, onko hoitajamitoitusten laskeminen kuitenkaan ratkaisuna oikea.

– Hoitajamitoitukset, pätevyysvaatimukset ja hoitajamitoitusten liittyvän aikasääntelyn löysäminen helpottaa tilannetta, mutta saman kiikkulaudan toisessa päässä on sairauksien hoidon ja ennaltaehkäisyyn viiveet ja niihin liittyvät kustannukset.

Täysin toimivia ratkaisuja työvoimapulaan ei siis vielä ole näkyvissä. Varmaa on vain se, että ihmisten hoitamisessa tapahtuu isoja muutoksia. •

HELSINKI PALKKAA ESPANJALAISIA VARHAISKASVATTAJIA MAAILMAN TÄRKEIMPÄÄN TYÖHÖN

iStockphoto

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen apulaispormestari **Johanna Laisaari** on toiveikas. Kesän aikana hän on kiertänyt varhaiskasvatuksen toimipaikkoja, ja näyttää siltä että syksyn toiminta on pystytty aloittamaan pääosin normaalisti.

Laisaari on johtanut varhaiskasvatuksen henkilöstön saatavuustyöryhmää, jossa työvoimapulaa on ratkottu laajalla yhteistyöllä.

– Töitä on tehty paljon. Henkilöstö ja kaupunginkanslia ovat mukana. Keskustelua on käyty sidosryhmien kanssa, oppisopimuskoulutusta ja rekrytoinnin tukea on lisätty, ja suunta on pikkuhiljaa parempi. On kuitenkin rehellistä todeta, että ongelmaa ei ole vielä ratkaistu, Laisaari sanoo.

Taustasyiksi Laisaari listaa eläköitymisen, palkkauksen ja alojen arvonlaskun.

– Nopeaa hokkuspokkuskeinoa tilanteen korjaamisen ei ole, Laisaari toteaa ja peräänkuuluttaa laajaa, avointa keskustelua ratkaisujen löytämiseksi, sillä varhaiskasvatuksen ja sote-alan työvoimapula on valtakunnallinen.

Tänä syksynä Helsingin päiväkodeissa aloittaa kuusi espanjalaista varhaiskasvatuksen opettajaa.

Heidät on rekrytoitu pilotissa, jo-

ka suunniteltiin saatavuustyöryhmässä tukemaan kovasta opettajapulasta kärsiviä ruotsinkielisiä päiväkotia.

Espanja valikoitui koska siellä on ylitarjontaa alan ammattilaisista ja koulutus voidaan helposti täydentää Suomen vaatimuksia vastaavaksi.

Hyviä kokemuksia kielikoulutuksesta Helsinki on kerryttänyt jo lastenhoitajiksi työllistyneiden ukrainalaisten työpolulla.

Ennen Suomeen tuloaan espanjalaiset ovat läpäisseet ruotsin B1-tason kielikokeen, ja heille on kerrottu elämästä ja asumisesta Suomessa.

– Hakemuksia tuli todella paljon. Kokemukset tulijoiden kiinnostuksesta ja kielikoulutuksesta ovat olleet positiivisia. Nyt näemme miten he sopeutuvat ja jäävätkö he asumaan Suomeen, Laisaari kertoo.

Haaste on iso ja monimutkainen

Johanna Laisaari painottaa keskustelemaan kehittämistyötä.

Espanjalaisten varhaiskasvatuksen opettajien rekrytoinnissa kuultiin päiväkotien toiveita eikä pilottia toteutettu vain johtotason työnä.

Myös saatavuusryhmän työpajoihin on osallistunut satoja työntekijöitä.

PERHEILLE VARHAISKASVATUS ON KUITENKIN MAAILMAN TÄRKEINTÄ TYÖTÄ, JA SIKSI TILANNE ON SURULLINEN.

– Työryhmissä on omana aikana käyty vahvasti vuoropuhelua. Eivät työntekijäkään aina ole täysin yksimielisiä, siksi yhteinen keskustelu on tärkeää.

Haaste on iso ja monimutkainen ja Helsingissä on ajateltu, että tarvitaan monia toimia: palkkauksen parantamista, johtamisen tukea ja työhyvinvointia.

Maan hallituksen suunnalta Laisaari näkee positiivisena toimenä varhaiskasvatuksen koulutuspaikkojen lisäämisen.

Viive ammattilaisten valmistumiseen on 3–5 vuotta, ja siksi tarvitaan monenlaisia toimia, myös kansainvälisiä rekrytointia.

– Hallituksen linjaukset eivät kuitenkaan tue sitä, että Suomi koettaisiin houkuttelevana maana. Meidän pitäisi käydä valtakunnallisesti keskustelua alan työvoimasta, myös siitä miten palvelut järjestetään muuttotappioalueiden harvoille perheille, Laisaari muistuttaa.

Ongelman juuret Laisaari näkee 10–15 vuotta sitten alkaneessa eläköitymisessä.

– Silloin olisi jo pitänyt pysähtyä miettimään ratkaisuja. Työvoiman saatavuuskysymyksiä olisi pitänyt arvioida, kun päivähoito muuttui sosiaalipalvelusta lapsen oikeudeksi saada varhaiskasvatusta. Tämänhetkinen tilanne kertoo, ettei siinä ole onnistuttu. Perheille varhaiskasvatus on kuitenkin maailman tärkeintä työtä, ja siksi tilanne on surullinen, toteaa Johanna Laisaari. •

teksti | Pirjo Silveri kuvat | Merja Ojala

TUTKIJA TOIVOO TERVEYS- KESKUSTELUN LAVENTAMISTA JA ROHKEAA YHTEISTYÖTÄ

Mitä tekemistä kulttuurilla on terveydenhuollon kanssa, joku ihmettelee.

-Paljonkin, vakuuttaa Tampereen yliopiston väitöskirjatutkija **Pilvi Kuitu**.

Hyvinvointialueiden, kuntien, kulttuuri toimijoiden ja järjestöjen yhdyspintatyössä hän näkee valtavasti mahdollisuuksia väestön terveyden edistämiseen.

Väitöskirjassaan Kuitu aikoo avata, miten kulttuurihyvinvointi kansallisesti ja kansanterveyden näkökulmasta kytkeytyy hyvinvointiin, ja miten sen avulla on mahdollista kaventaa terveyseroja.

Tavalliselle talleajalle koko termi on hiukan hämärä. Ovathan käsitteen molemmat osat sisällöltään abstrakteja; yksilöllisesti, yhteisöllisesti ja yhteiskunnallisesti rakentuvia laajoja ilmiöitä, joihin kuuluu vielä yksilön kokemus.

Hyvinvointi rakentuu terveydestä, olosuhteista, toimintamahdollisuuksista, arvoista, arvostuksista. Vähän hankala sellaista on tuosta vain yksiselitteisesti määritellä.

Kun potilas syöpäklinikan seinällä näkee taideteoksen, yhdelle se tuottaa iloa, toiselle ei.

- Kulttuurihyvinvointia kuten ei terveystäkään ensi kertaa edistetä siellä! Kulttuuriin liittyvät tiedot, taidot ja mieltymykset eli luova kapasiteetti kertyy ja muokkaantuu koko elämän ajan, ja on osa identiteettiä. Vaikeassa tilanteessa tietty taiteenlaji voi suuresti koskettaa tai lohduttaa.

Työ alueen nimeä myöten?

Media tuuttaa uutisia terveydenhuollon kriisistä, pelkkää surkeutta. Hoitopaikkoja suljetaan, lääkäriin ei pääse, henkilökuntapula riivaa, rahaa ei ole.

- Erikoinen ajatus, että rahat olisivat loppu hyvinvoinnin edistämisestä. Terveys on tärkeä osa hyvinvointia, mutta kyse on moniulotteisemmasta, monisyisemmästä ja kokonaisvaltaisemmasta asiasta. Sairaskin ihminen voi kokea voivansa hyvin, Pilvi Kuitu sanoo.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on lakisäätteistä hyvinvointialueiden toimintaa.

- Tavoitteenahan on, että kansalaiset tarvitsevat terveyspalveluja mahdollisimman vähän, hän jatkaa.

KAKSIn tukemaa terveystieteiden väitöstutkimustaan varten Kuitu käy läpi sote-alueiden strategioita, hyvinvointikertomuksia ja -suunnitelmia.

Aineistojen alkuvaiheen analyysissä on käynyt selväksi, että hyvinvointialueiden välillä on isoja eroja kulttuurihyvinvoinnin merkityksen tunnistamisessa ja sanoittamisessa.

- Eikö hyvinvoinnin pidä hyvinvointialueella olla aivan ytimessä? Se tarkoittaa fokuointia ennaltaehkäisevään työhön. Keskustelu on kuitenkin painottunut terveyspalveluihin.

Myös yhdyspintatyö on lakisäätteistä.

- Kyse ei siis ole valinnasta, vaan tehtävä kuuluu sekä hyvinvointialueille että kunnille, ja molemmilla on velvollisuus tehdä yhteistyötä järjestökentän kanssa.

Esimerkiksi asumispalvelujen tuottajan tulee varmistaa, että asukas pääsee osaksi kulttuurielämää. Se ei tarkoita satunnaista touhuilua ”nyt me vähän piirretään”, vaan ammattimais- ta toimintaa, jossa asetetaan tavoitteita, suunnitellaan, tehdään yhdessä ja kehitetään yhteisiä mittareita.

jatkuu >

jatkuu >

Kulttuurin terveyskeskus on jo

Kriittinen ääni puhisee, kuinka terveydenhuollon kriisi pitää ensin hoitaa, ja vasta sitten puhua kulttuurin keinoista.

Pilvi Kuitu on eri mieltä.

– Nyt nimenomaan pitää tuoda uusia elementtejä, jotta kriisi purkaantuu. Nollasta ei tarvitse lähteä liikkeelle eikä mitään kulttuurin terveyskeskusta perustaa, koska se on jo olemassa.

Mahtava, monipuolinen ja osava kulttuurin toimintamassa on vain otettava käyttöön.

– Aika pienillä investoinneilla ja resurssien ohjauksella saadaan paljon vaikuttavuutta.

Kuitu muistaa geriatrician professori **Jaakko Valvanteen** juhlaugenolta dian: ”Jotta tulee muutosta, pitää tehdä asioita toisin”.

Sekä yksityiselämässä että työssä ihminen mielellään toimii niin kuin ennenkin, ja kuvittelee tilanteen näin paranevan.

Sote-kuvioon pätee sama.

– Uskalletaisiinko jo tehdä asioita toisin? Hyödyntää enemmän tutkimustuloksia ja aktiivisesti rakentaa tietopohjaa yhdessä alueen kaikkien toimijoiden kanssa. Hyvinvointialueiden täytyy itse hoksata, että integraatio voi ulottua sosiaali- ja terveyspalveluita laajemmalle. Turha odottaa jonkun sanovan, että teidän pitää tehdä niin tai näin, on vain alettava toimia yhdessä. Tämä on myös johtamiskysymys.

Kirjavasti kirjauksia ja konkretiaa

Hyvinvointikertomuksissa ja suunnitelmissa Pilvi Kuitua ovat ilahduttaneet kirjaukset, joissa konkreettisesti esitetään, miten väestön hyvinvointia aiotaan kulttuurisin keinoin edistää.

Jo analyysin alkuvaiheessa on havaittavissa, että useasti mainittuja ovat prosenttiperiaatteen hyödyntäminen ja laajentaminen (vähintään yksi prosentti rakentamiskustannuksista taiteeseen) ja Kaikukortti.

KUKA?

Pilvi Kuitu

IKÄ: 52

KOTOISIN: Oulusta, lapsuus Ylöjärvellä, lukioikäisenä Tampereelle

ASUU: Tampereen Hervantajärvellä

TEHTÄVÄ: väitöskirjatutkija, Kulttuurikeskus PiiPoon perustaja ja toiminnanjohtaja, kulttuurihyvinvoinnin asiantuntija ja kouluttaja

KOULUTUS: medianomi YAMK

TYÖURA: Epätavallinen, mutta onko kulttuurin kentällä mitään tavallista? Vuonna 2005 perustamani yhdistyksen siipien suojassa olen saanut tehdä työtä ja kehittää kulttuuritoimintaa ja kulttuurihyvinvoinnin palveluja.

PERHE: Ihana. Kaksi omatekemää aikuista lasta, yksi ei-omatekemä, mies, kaksi koira, äiti, sisko, rakkaita ystäviä.

HARRASTUKSET: laulu, vesijuoksu, uiminen, koirat, metsässä haahuilu

ELÄMÄNOHJEET:

- 1) Kaikki järjestyy aina jotenkin
- 2) Jos jokin vaikuttaa kummalliselta, todennäköisesti se on. Tarkoittaa myös sitä, että luota intuitioon!

Kulttuuri nivotaan osallisuuden ja mielen hyvinvoinnin kysymyksiin.

Esimerkiksi Etelä-Savo hän kiittelee monipuolisuudesta, konkretiaa ja kirjauksia on runsaasti, mittariakin määritelty.

– Monessa kertomusosiossa on kyllä nostettu kulttuuritietoja, mutta tunnistettuja haasteita ei ole lähdetty ratkomaan. Vaikka kulttuuripalvelujen saatavuus olisi huomattu matalaksi, harmillisesti suunnitelmavaiheessa asiaan ei ole tartuttu. Yhden hyvinvointialueen suunnitelmassa on vain yksi kirjaus.

Erot kielivät osaltaan, että kulttuurihyvinvointiosaaminen on vielä

matalaa.

– Sote-maailmassa ei ole ollut siihen liittyviä, johtamisesta tai kehittämisestä lähteviä traditioita, eikä alan koulutus juuri ole huomionnut kulttuurihyvinvoinnin kysymyksiä. Toisaalta tämäkin liittyy siihen, että hyvinvointia on tarkasteltu vain terveyspalvelujen näkökulmasta.

Kuvittele mielessäsi kaksi toisilleen tuntematonta henkilöä katselemassa kuvataiteen klassikkoo. Toinen ihmettelee tiettyä viivaa tai muotoa. He alkavat vaihtaa mielipiteitä – ja paljastavat samalla jotakin itsestään.

– Vastaavaa voi soveltaa terveydenhuollossa, sillä erilais-

ta taustoista tulevia ihmisiä pysty näin kohtaamaan yhdenvertaisesti. Esimerkiksi taideteosten kautta käydyissä keskusteluissa itsestään kertominen on turvallista. Tällaisen mahdollisuuden hyödyntäminen tuo sote-palveluihin kokonaan uuden ulottuvuuden.

Pilvi Kuitu koulutti taannoin ikääntyneiden, muistisairaiden ja mielenterveyskuntoutujien palveluja tuottavaa toimijaa.

Jokainen osallistuja teki yhdelle asiakkaalle henkilökohtaisen kulttuurisuunnitelman. Hoitohenkilökunta alkoi normiarjessa jutella asukkaiden kanssa taiteesta.

– Kurssipalaute oli erittäin positiivista. Moni ilmoitti löytäneensä täysin uudenlaisia keskustelunaiheita. Sekä hoitaja että asukas pystyivät tuomaan esiin omia mieltymyksiään.

Milloin kulttuurinen aktiivisuus koodataan?

Kulttuurin ja hyvinvoinnin myönteinen kytkös ei ole tulollaan oleva, tuore ilmiö. Parin vuosikymmenen ajalta on runsaasti kansallista ja kansainvälistä, monialaista tutkimustietoa, ja se lisääntyy koko ajan.

Useassa ammattikorkeakoulussa voi suorittaa kulttuurihyvinvoinnin oppiaineesta ylemmän korkeakou-

USEASSA AMMATTIKORKEAKOULUSSA VOI SUORITTA A KULTTUURIHYVINVOINNIN OPIAINEESTA YLEMMÄN KORKEAKOULUTUTKINNON.

lututkinnon. Aiheesta oli hallitusohjelmakirjauksia jo viisitoista vuotta sitten. Nykyään on kosolti yhteistyökuvioita ja rakenteita, joita viime vuosituhaten puolella ei ollut.

Silti sote-alalla on henkilöstöä, jolle asia tuntuu olevan uusi.

– Muutos on hidasta, mutta pikkujätkä se tapahtuu, Pilvi Kuitu uskoo.

jatkuu >

jatkuu >

Lääkärikunnassa on innokkaita puolestapuhujia, mutta enemmänkin sopisi tutkijan mielestä olla.

– Tuskin kyse on siitä, etteivät lääkärin arvosta, mutta tähän ei ole työtä, jota heiltä odotetaan. Jos vastaanotolla otetaan puheeksi potilaan päihteiden käyttö tai liikuntatottumukset, tieto kirjataan järjestelmään koodilla. Vastaavaa koodia ei valitettavasti ole kulttuurisesta aktiivisuudesta tai harrastamisesta.

Erikoissairaanhoido ehkä vierastaa ajatusta hyte-työstä itselle kuuluvana. Kun sydänlääkäri tekee kaikkensa pelastaakseen potilaan hengen, hän hoitaa ydintehtävänsä eikä kriittisellä hetkellä katsele sei-niä, vaikka tutkitusti niiden oikeala-värilläkin on rauhoittava vaikutus.

– Rakenteen pitää olla sellainen, että ihmisillä on ydintehtäviä ja johdon

tasolla ymmärretään kokonaiskuva.

Terveystieteiden tutkimuksessa on pitkään toteutettu hyvinvointia edistäviä asioita, kuten taideteoksia tiloissa tai musiikkia tutkimusten aikana.

Esimerkiksi pieni syöpälapsi viipyy usein pitkään sairaalassa ja saa siellä varhaiskasvatusta. Kun ihminen maailma yhtäkkiä mullistuu, hän saattaa lakata puhumasta.

Kun hoidot nousevat päällimmäiseksi, saattaa lapsi hävitä:

– Jokainen viikko ja kuukausi ovat kehityksessä kriittisiä. Millaista yhteistyötä kannattaisi tehdä, jotta lapsi-identiteetti säilyy? Voisivatko taiteilijat tuoda sairaalaan taideharrastusta, jolloin arjessa on normaaleja elementtejä? Voitaisiko vaikeiden asioiden läpikäynnissä hyödyntää taidetta niin että leikki ja satu ovat yhtä aikaa läsnä?

Yhdyspintatyössä konstit ovat monet – ja tutkittavaa riittää.

Oikeus on - todellisuus toinen

Taitojen kehitys on kiivainta varhaislapsuudessa. Sieltä lähtee myös kulttuurin tietoinen tunnistaminen ja käyttäminen.

– Taiteellista toimijuutta on jo pienillä lapsilla; kyky imitoida tai tuottaa liikettä, ajattelua, runoja. Mitä rikkaampaa pieninä, sitä rikkaampi kyky myöhemmin käyttää näitä taitoja.

Kaikissa perheissä kulttuuria ei arvosteta samalla lailla tai lapsen arjessa on hyvin vähän osallistumismahdollisuuksia.

Siinä vaiheessa, kun nuori irtautuu vanhemmistaan, itsenäistyy ja hakee omaa genreään, omena harvoin putoaa kauas puusta. Aikuinen toistaa, mihin on lapsuuskodissa totunut.

Onneksi hyvinvointia lisäävän asian voi löytää vaikka vanhuksena.

Pilvi Kuitu teki oman yamk-opin-

**TAITEELLISTA TOIMIJUUTTA ON JO PIENILLÄ LAPSILLA;
KYKY IMITOIDA TAI TUOottaa LIKETTÄ, AJATTELUA, RUNOJA.**

näytetyönsä sirkusprojektista ikäihmisten palvelukeskuksessa.

– Osallistujilla ei ollut mitään aiempaa kosketusta sirkukseen, mutta oppimisesta ja uuden kokemisesta syntyvä ilo oli suurta.

Ikäihmisille voi tarjota muutakin kuin muistelutuokioita!

Ketkä sitten ovat riskiryhmäläisiä tai väliinputoajia? Ketkä ovat vaarassa jäädä vaille kulttuurin elämänlaadun parantavia vaikutuksia?

– Muun muassa ne, joiden pääsy peruskulttuuripalveluihin on rajallista, esimerkiksi vammaiset tai tukea tarvitsevat henkilöt, joko niin etteivät he omin voimin pääse palvelujen äärelle tai eivät taloudellisista syistä pysty osallistumaan. Myös vangit ovat kulttuuripalveluiden tarjonnan ulkopuolella. On monenlaisia esteitä, joita täytyy yhdessä ratkoa.

Saatavuus ja saavutettavuus, niitä pitkän linjan kulttuuritoimija Pilvi Kuitu on puhunut koko työuransa. Kansalaisilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet käyttää kulttuuripalveluja ja osallistua.

– Lakiperusta on vahva, mutta todellisuus toinen. Siksi palvelurakenteen tarkastelu eriarvoistamisen näkökulmasta on tosi tärkeää.

Kaikukortti, kulttuurilähete ja kulttuuriluotsi eli eräänlainen kulttuurikaveri toistuvat yleisimmin hyvinvointialueiden asiakirjoissa. Koulutetut kulttuuriluotsit ovat seurana museossa, teatterissa, elokuvissa.

– Kulttuuriluotsitoiminta on ainoa kulttuuriin liittyvä kuntien hyte-indikaattori, jolla arvioidaan, miten ne onnistuvat hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössään.

Kulttuuriluotsitoiminta on suunnattu lähinnä ikäihmisille, eikä palvelua kattavasti tarjota läheskään kaikissa kunnissa.

– Kehittämistyön mittareilla ulkopuolelle jää nyt suuri osa väestöstä, ja siksi kulttuurin indikaattoreita pitäisi olla useampia, Pilvi Kuitu tähdentää. •

➔ *KAKS on tukenut tutkimusta.*

VALIDIA

RAI-ARVIOINNISTA VAIKUTTAVUUTTA VAMMAISTEN ARKEEN

Kehitimme yhdessä Raisoffin, yhteistyökumppaneiden ja käyttäjäasiakkaidemme kanssa kokonaisvaltaisen asiakkaan toimintakykyä arvioivan mittarin vammaisten asumispalveluihin. RAI-arvioinnin avulla on mahdollisuus arvioida vammaisen henkilön palvelun tarvetta ja toteuttamista sekä tunnistaa asiakkaan toimintakykymuutoksia.

RAI-arvioinnit tehdään yhdessä asiakkaiden ja läheisten kanssa – tuosta arvioinnista nousee suoraan toteuttamissuunnitelmaan asiakkaan toimintakyky, tuen tarpeet sekä omat toiveet. RAI-arviointien avulla pystytään arvioimaan ja kuvaamaan asiakkaiden palvelutarpeita paremmin kuin ajan mittaamisella. Tämä puolestaan mahdollistaa tarkemman henkilötömmäärän ja rakenteen.

RAI-arviointien ja päivittyneiden toteuttamissuunnitelmien kautta yksiköidemme arkea on järjestelty uudelleen monin eri tavoin. Uusi toimintatapa on tuottanut jo lyhyessä ajassa konkreettisia tuloksia: niin asiakkaiden, henkilöstön kuin tilaajien tyytyväisyys on tutkitusti noussut. RAI on tuonut toimintaan läpinäkyvyyttä ja uusia toimintamalleja yksiköiden arkeen. Samalla pystymme paremmin mahdollistamaan asiakkaiden osallisuutta omien palveluidensa suunnitteluun.

Validia otti RAI-arvioinnin käyttöön kaikissa asumispalveluyksiköissään vuonna 2023. Kehitystyön tuloksena on syntynyt kansalliseen käyttöön yhteinen työkalu vammaispalveluihin, kun useampi hyvinvointialue on ottamassa mittaria käyttöön vuonna 2024. Lisäksi Raisoff otti vammaispalveluiden RAI:n myös kansainväliseen käyttöön. Validian kehitystyön kautta on siis luotu globaalisti uniikki ja yhtenäinen mittari vammaispalveluihin.

Lue lisää kehitystyöstämme www.validia.fi tai ota suoraan yhteyttä laatu@validia.fi.

KIERTOTALOUS HAASTAA KAUPUNGIT UUDISTUMAAN

Väitöskirjatutkija tarttui aiheista kuumimpaan.

Maailmanlaajuisesti kaupunkien rooli on merkittävä taistellessaan ilmaston lämpenemistä vastaan, vaikka kaupunkien yhteenlaskettu pinta-ala on vain noin kolme prosenttia koko maapallon pinta-alasta.

– Kaupungeissa asuu noin 60 prosenttia maapallon väestöstä. Niissä kulutetaan 60–70 prosenttia maailman käyttönotetuista resursseista ja tuotetaan 60–80 prosenttia maapallon kasvihuonekaasupäästöistä, tutkija

Akseli Tiensuu toteaa valottaessaan väitöstutkimuksensa taustaa.

Kaupungit ovat talouden kuumia pisteitä: niissä tuotetaan 80 prosenttia koko maapallon bruttokansantuotteesta.

– Kehityssuunta on hurja. Maapallon resurssien käytön ennakoidaan tuplaantuvan 2050-luvulla.

Tiensuu tähdentää, että kiertotalous lokalisoituu kaupungeissa. Näiden toiminta taistelussa ilmaston lämpenemistä vastaan on ratkaisevaa

- ja tämä tiedostetaan jo erityisesti suurimmissa kaupungeissa. Kiertotaloudesta on tultava uusi normaali, joka lävistää kaiken toiminnan. Kaupunkien on osattava uudistua.

Akseli Tiensuun väitöstutkimuksessa kysymys on siitä, miten kaupunkien lukuisat toimijat ja erilaiset verkostot saadaan toimimaan yhdessä samansuuntaisesti edistettäessä kiertotaloutta. Kyse on muutoksen hallinnasta megaluokan haasteiden edessä.

Väitöstutkimuksellaan Tiensuun tavoitteena on tuottaa kaupunkien poliittisille päätöksentekijöille ja viranhaltijoille uutta tietoa siitä, kuinka kiertotaloutta voitaisiin edistää kunnissamme ja kaupungeissamme.

Väitöstutkimuksen työotsikko on *Kiertotalous kaupungin tuotannossa, jakelussa, kulutuksessa ja asumisessa*. Tiensuu tekee tutkimustaan Tampereen yliopiston tutkimusprojektissa, jonka fokus on nimenomaan kaupungeissa ja kiertotaloudessa.

Tiensuu teki pro gradu -tutkielmansa samasta aihepiiristä. Nyt tulokset laajenevat ja syvenevät.

- Tiedämme, että meidän tulee vähentää kaikkien resurssien kuluttamista, myös energian kuluttamista, koska tällä hetkellä elämme kestävämmässä ylikulutuksen tilassa, Tiensuu sanoo ja jatkaa.

- On luotava järjestelmä, jossa eri keinoin saadaan energia ja materiaalit kiertämään mahdollisimman kauan ja mahdollisimman korkeaa arvoa tuottaen.

Tiensuun väitöstutkimuksen teoreettisena viitekehystenä on meta-hallinnan teoria.

- Yhteiskunta pyörii paljolti verkostojen pohjalta. Siksi iso kysymys on, miten tällaisia verkostoja voidaan ohjata, jotta voidaan saavuttaa asetettuja päämääriä.

Tiensuu tekee väitöstutkimustaan hallintotieteen alalta, tarkemmin kunta- ja aluejohtamisesta. Artikkelin

väitöskirjassa tarkastellaan kaupunkien roolia neljästä eri tulokulmasta: tuotannon, jakelun, kulutuksen sekä asumisen kautta.

Kysymykset, joihin Tiensuu haakee vastauksia, ovat kaupunkien kanalta keskeisiä: Millaisia vaikutuksia kiertotaloudella on kaupunkiympäristön tuotantoon, jakeluun, kulutukseen ja asumiseen? Minkälaisina eri toimijoiden väliset suhteet näyttäytyvät näissä kaupunkifunktioissa?

- Jo gradussani tutkin Nokian kaupungin ECO3-yritysalueen toimintaa. Kyseessä on teollisen mitaluokan kiertotalouden ratkaisuja tuottava yritysalue ja osaamiskeskittymä, jossa kaupungin kehitysyhtiön Verte Oy:n rooli on keskeinen, Tiensuu summaa.

ECO3-yritysalue on yksi tutkimuskohteista myös väitöstutkimuksessa. Miten siis syntyvät ECO3-tyyppiset keskittymät edistämään kiertotaloutta teollisessa tuotannossa, millainen on kaupungin ja sen yhtiön rooli ja niin edelleen.

Ratinan kauppakeskus Tampereen keskustassa on tutkimuskohtena jakeluun liittyvissä kysymyksissä.

Kuluttamista ja asumista tutkitaan Tampereen Tammelan kaupunginosan asukkaita haastatteleamalla.

- Esimerkiksi mitä kiertotaloudellinen elämäntyyli tarkoittaa kaupunkiympäristössä ja miten kaupunki kykenee tätä edistämään. Keskeinen tavoitteeni on kirkastaa, kuinka kaupunkiympäristö toimii kiertotaloutta mahdollistavana ja integroivana tekijänä, Tiensuu tiivistää.

Hänen mukaansa useimmat suurista kaupungeistamme ovat jo erittäin aktiivisesti edistämässä kiertotaloutta: Tampere, Lahti, Helsinki, Espoo, Jyväskylä ja Oulu, tutkija listaa muutamia keskeisiä esimerkkejä. •

➔ KAKS on tukenut tutkimusta.

KAHTA MIELTÄ TERVEYDENHUOLLOSTA

KAKSille tutkimuksen toteutti Verian (aiemmin Kantar Public). Tutkimusaineisto on koottu Gallup Kanavalla 1.-5.6.2024. Haastatteluja tehtiin yhteensä 1 062. Vastajat edustavat täysi-ikäistä väestöä Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Tutkimustulosten virhemarginaali on koko aineiston tasolla suurimmillaan vajaat kolme prosenttiyksikköä suuntaansa.

Polemiikin luontokoulu

Aistit auki ja kirmaamaan – ulos sote-, kunta- ja taloushuolista

SUURET SYYSMUUTTAJAT

Kurkien syysmuutto tapahtuu elo-syyskuussa näyttävästi suurissa äänekkäissä parvissa. Paluumuuton aika on maaliskuu-toukokuussa.

Kurjet muodostavat elinikäisen parisuhteen. Ne alkavat pesiä 4–6-vuotiaina. Munia kurki saa 1–3, haudonta-aika on noin kuukausi. Molemmat puoliset hautovat. Poikaset osaavat jo hyvin pieninä uida ja juosta lujaa. Lentämään ne oppivat 2,5 kuukauden ikäisinä.

Vanhin suomalainen rengastettu kurki on ollut 17 vuotta 2 kuukautta ja 25 päivää vanha.

Kurki on Pohjois-Pohjanmaan maakuntalintu.

LÄHTEET: LUONTOPORTTI JA WIKIPEDIA

